(SJIF)Impact Factor-7.675 ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

March-2021

SPECIAL ISSUE No-CCLXXXI (281)

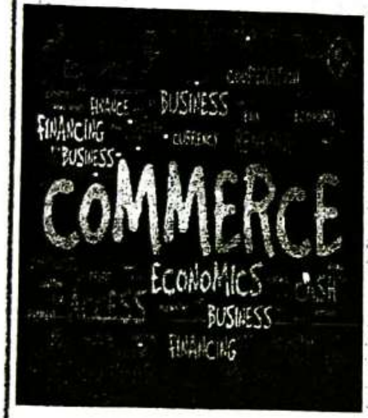

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social Research & Development Training Institute Amravati

Editor:
Dr.Dinesh W.Nichit
Principal
Sant Gadge Maharaj Art's Comm,Sci Collage, Walgaon.Dist. Amravati.

Executive Editor :
Dr.Sanjay J. Kothari
Head,Deptt.of Economics,
Head, Deptt. of Economics,
G.S.Tompe ArtsComm,Sci Collage
Chandur Bazar Dist. Amravati

The Journal is indexed in:

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)

Cosmos Impact Factor (CIF)

International Impact Factor Services (IIFS)

KALA MAHAVIDYALAYA
CODE 232

ISSN : 2278-9308
March, 2021

22	A Feminist Disability Study of Flannery O'Connor's 'Good Country People' **Dhrumi Shah**	88
23	Impact Of Covid-19 On Enviornment **Shri. Shankar G. Bonde**	92
24	**Politics of Punjab A Historical Perspective** **Sudhi Gandhi /Dr.Neelam Sharma**	102
25	Effect of Improved Marketing Strategies of TurDal Millers on New Market Location and Expansion in Existing Market Potentials in Nagpur District **Dr. Tarunya Hannupuri Multani**	106
26	डॉ. दामोदर खड़से की अनूदित कृतियों में आए 'पुनरुक्त शब्द' डॉ. सुनील रामलाल मावस्कर	115
27	नागपूर शहर का भूमि उपयोग प्रा. रवि आर. साखरे	119
28	ग्रामीण महिलाओं के आर्थिक स्थिती का अध्ययन प्रा.डॉ. ए.बी. पटले	125
29	विश्व कल्याणकारी संस्कृत भाषा डॉ सत्येंद्र संगाप्पा राऊत	131
30	प्रेम और सौंदर्य के कवि "प्रसाद" प्रा.डॉ. उमावती मोहनचंद्र पवार	135
31	तपोवन कें आंगन में शब्दों की संवेदना: गुरु जाम्भोजी डॉ. प्रा. शालिनी ब. वाटाणे	143
32	'दौड' उपन्यासमें चित्रित परिवर्तित जीवनमूल्य डॉ. प्रमोद परदेशी	147
33	डॉ. नरेंद्र दाभोळकरांचा बुध्दिप्रामाण्यवाद पंडित ल. काळे	152
34	अमरावती जिह्याचा सामाजिक व राजकीय इतिहास प्रा. डॉ. देवलाल सुखदेवराव आठवले	155
35	महिला संरक्षण आणि भारतातील कामगार कायदे श्री. संदीप बी. सातभाई	167
36	महिला मतदारांच्या वैवाहिक स्थितीचा महिलांच्या राजकीय अधिकारांवर प्रभाव (तुमसर विधानसभा संघ क्षेत्राच्या विशेष संदर्भात) प्रा. डॉ.शशिकांत ज. चवरे	171
37	संत कवयित्री बहिणाबाईंचे वाङ्मयीन कार्य प्रा. डॉ. नरेंद्र पाखरे	182
38	Exploitation of women in India **Dr. A. Chandramouly**	185
39	Social Need For Community Information System (Cis) In Rural India **Dr. Atul D.Wankhade**	187
40	कृषि परंपरा: एक ज्योर्तिवाद परंपरा डॉ. पी. आर. पुंडकर	191
41	Five Trillion Dollar In Indian Economy **Dr. Dipak K. Raut**	195
42	मानवाधिकार और महिलाएँ प्रा. डॉ. विद्या श्रीकृष्ण भारंबे	198

SWATI KALA MAHAVID... CODE 232

B.Aadhar International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor - ((SJIF) -7.675, Issue NO, 281 (CCLXXXI) A
ISSN : 2278-9308
March, 2021

Five Trillion Dollar In Indian Economy

Dr. Dipak K. Raut
(Assistant Professor in Economics)
Saraswati Kala Mahavidylaya Dahihanda Dist.Akola

Introduction-

We are dreaming to become five trillion economy by 2024-25. Prime Minister Narendra Modi during his 'Independence Day' 2019 address to the nation articulated his aspiration for the first time said 'for the initial 60 years we are just one trillion dollar economy and during my tenure India has become three trillion dollar economy and possible to get five trillion dollar economy by 2025.The finance minister Mrs. Sitaraman while speaking on the current aspect of Indian economy at Columbia University's school of international and public affairs stated that becoming five trillion economy is 'Challenging but Realizable'. She further said in 2019 India had become a 2.7 trillion dollar economy, having added one trillion dollar for next five years it will reach to 5 trillion dollar by 2025.

To become 5 trillion dollar economy India's GDP needs to grow faster than what we grew at 7.5% in last five years. Last year we over passed France to become worlds fifth large economy (In real exchange rate term), but in 2019 we fell to 6 th and further poise to slip to seventh position. The slips in position are attributed to decrease in consumption and investment.

Present scenario of the Indian economy:

Before starting to discuss how to get economy to five trillion dollar economy it needs to look at present scenario of the economy.As a most important indicator of economic development is the Gross Domestic Product (GDP),gives us exact picture of the economy. When we look at GDP growth rate during last five years we find that the economy grew at 7.4 in 2014-15, by 8.2 in 2015-16 had slightly decreased in 2016-17 to 7.1 and it further slipped to 6.8 in 2018-19. According to some reports it is expected that in the first quarter of 2019-20 the economy grew at 5%.

Not least but important indicator of the economic development is agriculture gives economic prospect of the country. Since 53 percent of population depends on agriculture and allied activity for their survival and therefore the agriculture sector needs to be developed as m nuch as possible. But in the year of 2014-15 growth of agriculture sector was at 0.22, and in 2015-16 it was just 0.65 percent. It was the year 2016-17 when agriculture grew at rate of 6.27. But in 2018-19 it again slipped to 2.90 percent.

Another indicator of economic developmentis investment which is also called gross capital formation. In the year 2015-16 gross capital formation to GDP stood at 31.1 % and it slightly decreased in the year 2016-17. It was at 30.5% in 2017-18 and 31.3 percent in 2018-19. It shows the gross capital formation was nearly unchanged for last three fiscal years and it is able to deliver a real growth rate of 6.8 per cent. The implicit incremental capital-output ratio (|COR) was 4.6 in 2018-19 it said "This is relatively high because of deficient capita utilization,

India's average ICOR during the three period from FY 17 to FY 19 has average 4.23. The highest achieved investment rate in India was 39.6 per cer in FY 12. In China average saving and investmerate are close to 45 per cent have been maintained for long period.

While the central government plays a fourfo role in determining the overall investment rate through its budgetary capital expenditure spending through PSUs, policy initiative including private investment and coordination with state government, the centers share in country's aggregate investment was quite small at 1.6 percent of GDP in 2018-19.

If we take look at India's monetary policy RBI has lowered interest rate to nine-year low and Governor Shaktikanta Das wants others stakeholders from the government bank to private sector to step up. But on the other side Finance Minister Nirmala Sitaraman facing lower revenue prospects that threaten her budget goal, the heavy lifting on stimulus appears to lie with RBI.

The unemployment rate in country is at 45 years high has hurt demand, while the car sales have slumped the most on record and new investment has been sluggish as a lingering shadow banking crisis curbs lending. That's cause growth to decelerate for five straight quarters to 5% in the three month to June. The weakest since March 2013. And below to required to achieve five trillion dollar economy.

CODE 232

Impact Factor-7.675 (SJIF) ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

February -2021

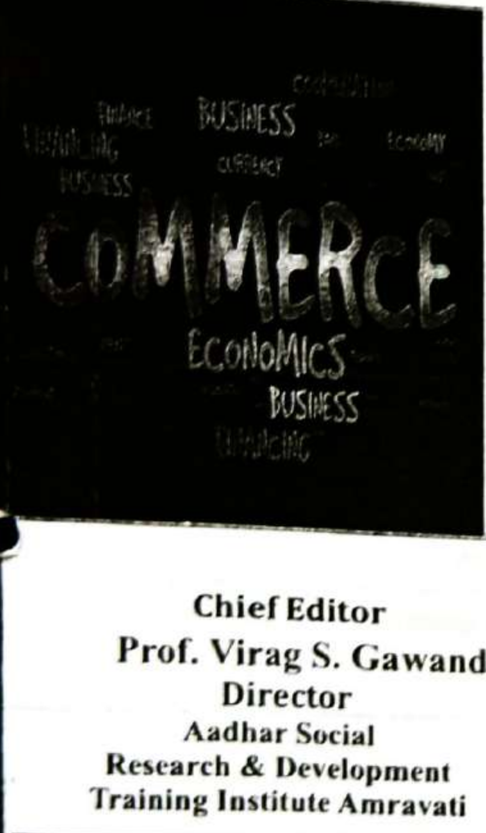

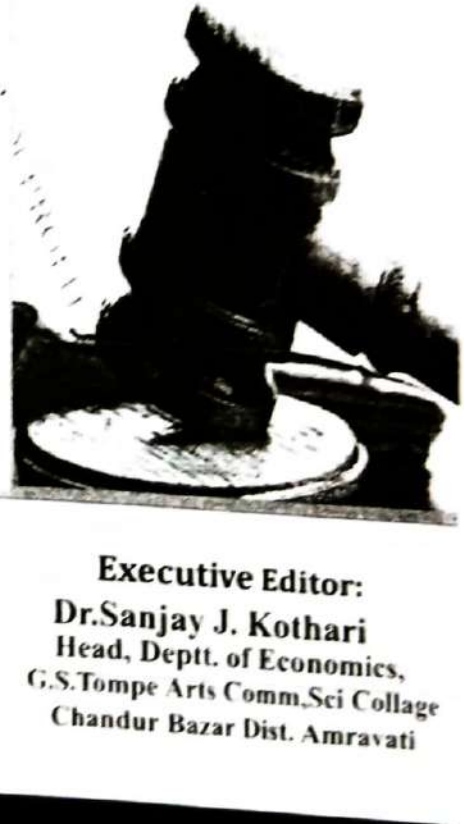

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor:
Dr.Dinesh W.Nichit
Principal
Sant Gadge Maharaj
Art's Comm,Sci Collage,
Walgaon.Dist. Amravati.

Executive Editor:
Dr.Sanjay J. Kothari
Head, Deptt. of Economics,
G.S.Tompe Arts Comm,Sci Collage
Chandur Bazar Dist. Amravati

This Journal is indexed in :

- **Scientific Journal Impact Factor (SJIF)**
- **Cosmos Impact Factor (CIF)**
- **International Impact Factor Services (IIFS)**

For Details Visit To : *www.aadharsocial.com*

Aadhar PUBLICATIONS

21	वर्धा जिल्हयातील तालुकानिहाय लोकसंख्या वाढीचे भौगोलिक विश्लेषण प्रा. एन. जी. सोनुले	106
22	विदर्भ जलसिंचन क्षमतेचे भौगोलिक अध्ययन डॉ. सुषमा ल. दामोदरे,	115
23	आदिवासी साहित्याच्या प्रेरणा आणि सद्यस्थिती प्रा. डॉ. अविनाश मेश्राम	122
24	मराठी कथेतील वास्तवदर्शी भावविश्व डॉ. हिराजी बनपूरकर	128
25	महाराष्ट्रातील सार्वजनिक ग्रंथालय : एक अध्ययन प्रा. सचिन गणपतराव कर्णेवार	132
26	ब्रज का भक्ति संगीत प्रा. डॉ. श्वेता दीपक वेगड	137
27	शेतकऱ्यांच्या समस्या व उपाय चोपराम लक्ष्मण गडपायले / डॉ.अमोल मांडेकर	142
28	बाबा आमटेंच्या 'ज्वाला आणि फुले' मधील जीवन दर्शन डॉ. वैजयंती पेशवे	147
29	पंडित कुमार गंधर्व यांची गायणशैली सहा. प्रा. जगन्नाथ के. इंगोले	152
30	वारकरी सांप्रदायाची संगीता सोबत भक्तीमार्गाची वाटचाल प्रा.गजानन बा. काळे	155
31	शरच्चंद्र मुक्तिबोधांची कविता - एक समीक्षा प्रा. डॉ. पंकज शं. वानखेडे	160
32	मानसिक आजार व मनोरुग्णांच्या उपचार पद्धती पुरुषोत्तम वोरकर, शीतल दुधे	164
33	Evils of Racism in Gugi wa Thiong'o's 'The River Between' **Sapnil Shankarrao Kalpande**	168
34	संत नामदेवांच्या निवडक अभंगातील समाजाभिमुख दृष्टीकोन प्रा. डॉ. नरेंद्र पाखरे,	171
35	भारतीय अर्थव्यवस्थेतील डिजीटल क्रांती Dr. Dipak K Raut	175
36	नामा तयाचा किंकर डॉ. पी. आर. पुंडकर	178

SARASWATI KALA MAHAVIDYALAYA CODE 232

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor - ((SJIF) -7.675, Issue NO, 271(CCLXXI) B
ISSN : 2278-9308
Fabruary, 2021

भारतीय अर्थव्यवस्थेतील डिजीटल क्रांती

DR. Dipak K Raut
(Assistant Professor In Economics)
Saraswati Kala Mahavidylaya Dahihanda Dist.Akola

स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरच्या काळात भारतामध्ये समाजवादी अर्थव्यवस्थेचा मार्ग अवलंबण्यात आला. भारतात सुरुवातीस खाजगी क्षेत्राच्या अर्थव्यवस्थेतील सहभागावर, परदेशांशी व्यापारावर, आणि इतर देशांकडून भारतात होणाऱ्या थेट गुंतवणुकीवर कडक बंधने होती. मात्र, १९९० च्या दशकाच्या सुरुवातीपासून भारताने हळूहळू परकीय गुंतवणुकीवरील आणि व्यापारावरील नियंत्रण कमी करून, आपली अर्थव्यवस्था आर्थिक सुधारांद्वारे खुली करायला सुरुवात केली आहे. मात्र, राजकारणातील मतभेद आणि भिन्न विचारधारांमुळे, सरकारी उद्योगांचे खाजगीकरण आणि विशिष्ट क्षेत्रांमधील खाजगी आणि परकीय सहभागाला मार्ग खुला करणे अशा आर्थिक सुधारांमधील काही महत्त्वाच्या गोष्टी मंद गतीने पुढे सरकत आहेत.भारताची जवळपास निम्मी लोकसंख्या सध्या २५ वर्षांपेक्षा कमी वयाची असल्यामुळे जगातील सर्वात तरुण लोकसंख्या आपल्या देशात आहे. या तरुणाईचा उपयोग देशाच्या प्रगतीसाठी करुन वेगाने विकास घडवून आणण्याच्या दृष्टीने २०२४ पर्यंत ५ ट्रिलीयन डालर्स अर्थव्यवस्थेचे उद्दिष्ट गाठायचे आहे. सध्या भारतात डिजीटलायझेशनचे प्रयत्न होत आहे. त्याची ५ ट्रिलीयन डॉलर्सचे उद्दिष्ट गाठण्यासाठी काय मदत होत आहे ? आणि होणार आहे ? याची चर्चा करण्यासाठी प्रस्तुत शोधनिबंध सादर करण्याचा खटाटोप केला असून त्यात दुय्यम सामग्रीचा वापर केला आहे. आज जगातील प्रत्येक देश विकसीत होवू पाहात आहे. त्या दृष्टिकोनातून अर्थव्यवस्थेत आमुलाग्र बदल करुन विकासाचा निश्चितदर गाठण्याचा प्रयत्न करीत आहे. विदेशी गुंतवणुकीला चालना देत आहे. आर्थिक सुधारणा घडवून आणत आहे. एकंदरित आर्थिक विकासाची उच्च पातळी गाठण्याची अभिलाषा प्रत्येक देश बाळगून आहे. अर्थमंत्री सौ. निर्मला सितारामन यांनी २०१९-२० चे बजेट सादर करतांना म्हटले होते की, २०१४ मध्ये त्यांनी जेव्हा सरकार स्थापन केले तेव्हा भारतीय अर्थव्यवस्थेचा आकार १.८५ ट्रिलीयन डॉलर एवढा होता. नंतरच्या पाच वर्षात तो २.७ ट्रिलीयन डॉलर झाला. म्हणजेच येत्या काही वर्षात ५ ट्रिलीयन डॉलर्सची अर्थव्यवस्था बनण्याची क्षमता भारताकडे आहे. याच अनुषंगाने निती आयोगाच्या नुकत्याच झालेल्या बैठकीत भारताचे पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी पाचट्रिलीयन डालर्स अर्थव्यवस्थेचे ध्येय जाहीर केले आहे. भारताचे प्रधानमंत्री श्री नरेंद्र मोदी यांनी १ जुलै २०१५ रोजी डिजीटल इंडिया कार्यक्रमाला सुरुवात केली. डिजीटल क्षेत्रातील पायाभूत सुविधा आणि डिजीटल तंत्रज्ञानाचा विस्तृत वापर यामुळे भारत आता विकासाच्या पुढच्या टप्प्यावर जाण्यासाठी मार्गक्रमण करीत आहे. २०२४ पर्यंत भारत १ लाख कोटी डॉलर्सची डिजीटल आर्थिक व्यवस्था निर्माण करु शकेल, अशी अपेक्षा आहे. वेगवान गतीने वाढणाऱ्या जगातील अर्थव्यवस्थांमध्ये भारताची डिजीटल अर्थव्यवस्था दुसऱ्या क्रमांकावर आहे. ही अर्थव्यवस्था सर्वसमावेशक असल्यामुळे डिजीटलीकरणाचा लाभ सर्व थरातील जनतेला मिळत आहे. २०२४ मधील अपेक्षीत १ लाख कोटी डॉलर्समधील अर्धे अधिक मुल्य नव्या डिजीटल व्यवस्थेतून निर्माण होणार आहे. जगात भारताचा माहिती तंत्रज्ञान उद्योग एक शक्तीशाली केंद्र म्हणून नावारुपास आलेला असून तो १८१ अब्ज डॉलर्सचा आहे. नॅसकॉमच्या विश्लेषणात्मक अंदाजानुसार २०१८ या आर्थिक वर्षात सॉफ्टवेअर उत्पादनांनी ७.१ अब्ज डॉलर्सची भर राष्ट्रीय उत्पन्नात घातली आहे. १.२ बिलीयन लोकांनी आधारक्रमांक मिळविले आहे. २०१८ मध्ये १२.३ बिलीयन अॅप डाऊनलोड केले आहे. ५६० मिलीयन इंटरनेट सबस्क्राईबर आहे. ३५४ मिलीयन सटफोन आणि २९४ मिलीयन वापरकर्ते समाजमाध्यमांवर सक्रीय आहेत. डिजीटल सेवा आपल्या देशाची शक्ती अनेक पटीने वाढविण्यात यशस्वी ठरत आहे, यात

लेका नाही. दूरसंचार, ई-व्यापार, इलेक्ट्रॉनिक उत्पादने, डिजीटल पेमेंट व थेट अनुदान हस्तांतरण यामुळे विकासाला गती मिळत आहे. डिजीटल तंत्रज्ञानामुळे वेगवेगळ्या क्षेत्रात मिळून २०० अब्ज डॉलर्सचे मुल्यवर्धन झाले आहे. सॉफ्टवेअर उत्पादनाच्या जवळपास ४१०० कंपन्या कार्यरत आहे. स्टार्टअप साठी अनुकूल वातावरण तयार करण्याचा प्रयत्न होत आहे. १०० कोटी बँक खात्यासह ९० कोटीपेक्षा अधिक डेबीट कार्ड आहेत. कॉमन सर्व्हीस सेंटर (सि.एस.सी.) च्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील नागरिकांना ३५० पेक्षा जास्त सेवा प्रदान केल्या जात आहे. ३४५००० सि.एस.सी. च्या विस्तृत जाळ्यामुळे ग्रामीण भागातील सुमारे १० लाख लघुउद्योजकांना रोजगार संधी प्राप्त झाली असून त्यात सुमारे ६० हजार महिलांचा समावेश आहे. लहान शहरांसाठी बी.पी.ओ. मोहिम हाती घेण्यात आली असून देशातील ९७ लहान शहरे आणि २७ राज्ये तसेच केंद्रशासीत प्रदेशांमध्ये २१९ बी.पी.ओ. एककांच्या माध्यमातून नोकरीच्या संधी उपलब्ध करुन दिल्या जात आहे. ३०००० थेट रोजगार निर्माण झाला आहे. भारत सध्या डिजीटल क्रांतीचा उंबरठ्यावर उभा आहे. प्रत्येक क्षेत्रात डिजीटलीकरण प्रवेश करीत असतांना नागरीकांना सक्षम करण्याच्या दृष्टीने केंद्रसरकारचा डिजीटल इंडिया कार्यक्रम महत्वपूर्ण भुमिका बजावत आहे. आतापर्यंत केंद्रसरकारच्या ४३९ योजनांचा लाभार्थीना आधारच्या थेट लाभ हस्तांतरणाच्या माध्यमातून ७.३४ लाख कोटी कोटी रुपयाची रक्कम वितरीत करण्यात आली आहे. या माध्यमातून बोगस लाभार्थी टाळता आल्याने मार्च २०१९ पर्यंत १.४१ लाख कोटी रुपयांची बचत झाली आहे.

प्रधानमंत्री ग्रामीण डिजीटल साक्षरता अभियान हा जगातील सर्वात विस्तृत असा डिजीटल साक्षरता कार्यक्रम देशातील नागरिकांना डिजीटल जगतातील सुविधा प्राप्त करण्याच्या दृष्टीने सहाय्यक ठरत आहे. या कार्यक्रमा अंतर्गत आतापर्यंत २.२ कोटी नागरिकांना डिजीटल साक्षर करण्यात आले आहे, गव्हर्नमेंट ई-मार्केट प्लेस केंद्रसरकारचा आणखी एक महत्वपूर्ण डिजीटल उपक्रम असून सार्वजनिक वापरासाठी उत्पादने मोठ्या प्रमाणावर पारदर्शक पद्धतीने खरेदी करण्यासाठी ऑनलाईन मंच उपलब्ध करुन देण्यात आला आहे. मुळ प्रमाणपत्रे आणि दस्ताऐवज ऑनलाईन ठेवणारी अशीच एक कागदरहित सुरक्षीत यंत्रणा म्हणजे डिजीलॉकर. या द्वारे अब्जावधी कागदपत्रे सुरक्षीतपणे ऑनलाईन संग्रहीत करता येतात आणि आवश्यकतेनुसार वापरता येतात. डिजीलॉकरमध्ये ३५२ कोटीपेक्षा जास्त दस्ताऐवज उपलब्ध आहेत. सध्या २.३ कोटी ग्राहक डिजीलॉकर वापरत आहेत. माय जी.व्ही. चे ८० लाख वापरकर्ते असून ८१५ प्रकारच्या कामासाठी २ लाख लोकांनी नोंदणी केली आहे, ज्या द्वारे लोकशाही निर्णय प्रक्रियेत सरकार आणि नागरिक परस्परांच्या निकट आले आहेत. याशिवाय डिजीटल तंत्रज्ञानामुळे पीक्षेत्रात महत्वपुर्ण बदल घडून येत आहे. ऑनलाईन बँक खात्यामुळे शेतकऱ्यांना कर्ज मिळविणे सुलभ झाले आहे. डिजीटल जमीन नोंदणीमुळे पिकविमा काढणे सहज झाले आहे. मोबाईल फोनमुळे शेतकऱ्यांना खते, किटकनाशके इत्यादीच्या वापराबाबत योग्य माहीती मिळत आहे. परिणामी उत्पादनवाढीस चालना मिळत आहे. शेतकऱ्यांना आपला माल ऑनलाईन मार्केटमध्ये विकणे शक्य झाले आहे. ५८५ ठिकाणी गव्हर्मेंट इलेक्ट्रॉनिक अॅग्रीकल्चर मार्केट १६ राज्यांमध्ये निर्माण झाले आहे. आरोग्याच्या बाबतीत डिजीटल सोल्युशन मुळे प्राथमिक आरोग्य सेवांवरील विश्वासात वाढ झाली आहे. टेलीमेडीसीनमुळे वैद्यकीय सल्ला घेणे शक्य झाले आहे. इलेक्ट्रॉनिक हेल्थ केअर रेकॉर्डमुळे निर्दोष निदान करणे शक्य झाले आहे.

थोडक्यात सर्वांसाठी डिजीटल समावेश, सर्वांचा डिजीटल विकास आणि सर्वांमध्ये डिजीटल विश्वास हा सरकारचा उद्देश आहे आणि तो पुर्ण करण्यासाठी डिजीटल इंडिया कार्यक्रमाची पुर्नरचना होत आहे. डिजीटल तंत्रज्ञानाच्या अवलंबनामुळे भारत एक सशक्त शक्ती म्हणून उदयास येत आहे. हे डिजीटल तंत्रज्ञान भारत पाच ट्रिलीयन डॉलर्सची अर्थव्यवस्था होण्याचा मार्ग सुकर करेल अशी अपेक्षा आहे.

गोषवारा:

निती आयोगाच्या नुकत्याच झालेल्या बैठकीत भारताचे नरेंद्र मोदी यांनी पाच ट्रिलीयन डॉलर्स अर्थव्यवस्थेचे ध्येय केले आहे. वेगवान गतीने वाढणाऱ्या जगातील अर्थव्य भारताची डिजीटल अर्थव्यवस्था दुसऱ्या क्रमांकावर आहे. भारताचा माहिती तंत्रज्ञान उद्योग एक शक्तीशाली केंद्र म्हणून न आलेला असून तो १८१ अब्ज डॉलर्सचा आहे. वेगवान गतीने वाढणा-या जगातील अर्थव्यवस्थामां भारताची डिजीटल

116

(SJIF) Impact Factor-7.675 ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

March-2021

SPECIAL ISSUE No-CCLXXXI (281)

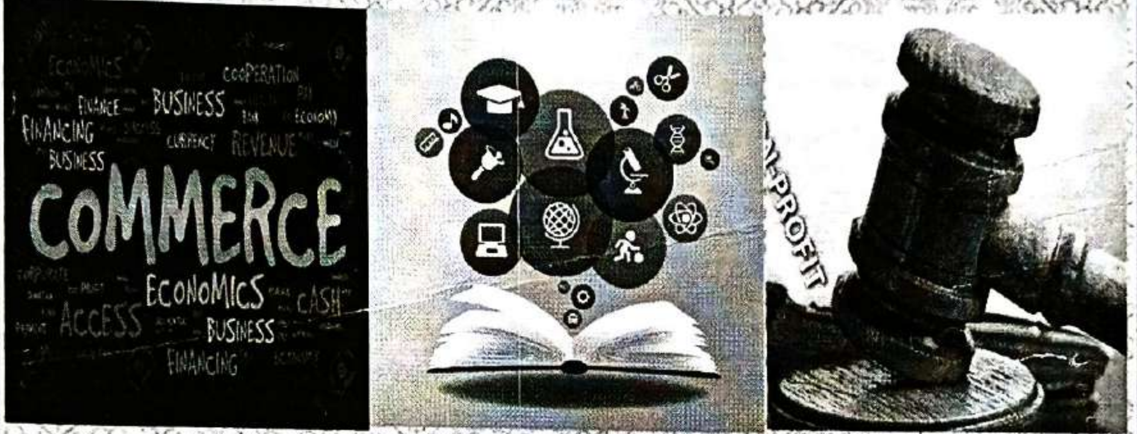

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor:
Dr.Dinesh W.Nichit
Principal
Sant Gadge Maharaj
Art's Comm,Sci Collage,
Walgaon.Dist. Amravati.

Executive Editor :
Dr.Sanjay J. Kothari
Head,Deptt.of Economics,
Head, Deptt. of Economics,
G.S.Tompe ArtsComm,Sci Collage
Chandur Bazar Dist. Amravati

The Journal is indexed in:

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)

Cosmos Impact Factor (CIF)

International Impact Factor Services (IIFS)

CODE 232

117

22	A Feminist Disability Study of Flannery O'Connor's 'Good Country People' **Dhrumi Shah**	88
23	Impact Of Covid-19 On Enviornment **Shri. Shankar G. Bonde**	92
24	**Politics of Punjab A Historical Perspective** **Sudhi Gandhi /Dr.Neelam Sharma**	102
25	Effect of Improved Marketing Strategies of TurDal Millers on New Market Location and Expansion in Existing Market Potentials in Nagpur District **Dr. Tarunya Hannupuri Multani**	106
26	डॉ. दामोदर खड़से की अनूदित कृतियों में आए 'पुनरूक्त शब्द' डॉ. सुनील रामलाल मावस्कर	115
27	नागपूर शहर का भूमि उपयोग प्रा. रवि आर. साखरे	119
28	ग्रामीण महिलाओं के आर्थिक स्थिती का अध्ययन प्रा.डॉ. ए.बी. पटले	125
29	विश्व कल्याणकारी संस्कृत भाषा डॉ सत्येंद्र संगाप्पा राऊत	131
30	प्रेम और सौंदर्य के कवि "प्रसाद" प्रा.डॉ. उमावती मोहनचंद्र पवार	135
31	तपोवन कें आंगन में शब्दों की संवेदना: गुरु जाम्भोजी डॉ. प्रा. शालिनी ब. वाटाणे	143
32	'दौड' उपन्यासमें चित्रित परिवर्तित जीवनमूल्य डॉ. प्रमोद परदेशी	147
33	डॉ. नरेंद्र दाभोळकरांचा बुध्दिप्रामाण्यवाद पंडित ल. काळे	152
34	अमरावती जिह्याचा सामाजिक व राजकीय इतिहास प्रा. डॉ. देवलाल सुखदेवराव आठवले	155
35	महिला संरक्षण आणि भारतातील कामगार कायदे श्री. संदीप बी. सातभाई	167
36	महिला मतदारांच्या वैवाहिक स्थितीचा महिलांच्या राजकीय अधिकारांवर प्रभाव (तुमसर विधानसभा संघ क्षेत्राच्या विशेष संदर्भात) प्रा. डॉ.शशिकांत ज. चवरे	171
37	संत कवयित्री बहिणाबाईंचे वाङ्मयीन कार्य प्रा. डॉ. नरेंद्र पाखरे	182
38	Exploitation of women in India **Dr. A. Chandramouly**	185
39	Social Need For Community Information System (Cis) In Rural India **Dr. Atul D.Wankhade**	187
40	आदिवासी समाजातील संस्कार डॉ. गोविंद गायकी	191
41	Five Trillion Dollar In Indian Economy **Dr. Dipak K. Raut**	196
42	निवडणूक आयोगाचे बदलते प्रारूप...! डॉ.योगेश वडतकर	199

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor - ((SJIF) -7.675, Issue NO, 281 (CCLXXXI) A
ISSN : 2278-9308
March, 2021

118

निवडणूक आयोगाचे बदलते प्रारूप...!

डॉ.योगेश वडतकर
राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख सरस्वती कला महाविद्यालय, दहीहाडा, जिल्हा अकोला

सारांश (Abstract)

लोकशाही शासन व्यवस्था निवडणूक आयोगाची भूमिका अनन्यसाधारण आहे. तेव्हा निवडणूक आयोग बदलत्या काळानुसार बदलत्या परिस्थितीनुसार आपल्या भूमिकेमध्ये बदल करणे आणि सुधारणा सुचवणे गरजेचे आहेत. तेव्हाच सदृढ व भयमुक्त लोकशाही निर्माण होण्यास मदत होईल. याच अनुषंगाने भारतीय निवडणूक आयोगाचे बदलते स्वरूप दिसून येते.

प्रस्तावना (Intoducation) :

भारत जगातला सर्वात मोठा लोकशाही देश आहे', हे मिथक नेहमीच ऐकले व ऐकवले जाते. खरे तर हा तुलनात्मक दृष्टीकोण आहे. ही तुलना करण्याचा आधार संबंधित देशाचे भौगोलिक क्षेत्रफळ आहे की 'नेमेची येतो मग पावसाळा' या म्हणीप्रमाणे पाच वर्षात होणाऱ्या विविध निवडणुका आहेत, हे मात्र कधीच सांगितले जात नाही. लोकशाहीवादी लोक या लोकशाहीला सामाजिक व आर्थिक निकषांच्या कसोट्यांवर तपासून पाहतात तेव्हा त्यांना दिसून येते की अर्धांगवायूने ग्रासलेला का असेना राजकीय लोकशाहीचा सांगाडा तर आहे, परंतु त्यांना सामाजिक व आर्थिक लोकशाहीचा मागमुस दूरवरही दिसत नाही. पंचाहत्तर वर्षांपूर्वी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी कामगारांच्या अभ्यास मंडळासमोर व त्रेसष्ठ वर्षांपूर्वी जनतेला उद्देशून लिहिलेल्या खुल्या पत्रात या संसदीय लोकशाहीचे यथार्थ विश्लेषण मांडले होते. त्यात काही फरक पडला असेल तर तो एवढाच, की या लोकशाहीचा स्वभावधर्म उत्तरोत्तर अधिक जनविरोधी होत गेला आहे. लोकशाहीत 'लोक' या घटकाला सर्वात वरचे स्थान असले पाहिजे होते, परंतु त्यांना केवळ मतदार एवढाच अर्थ या लोकशाहीने बहाल केला आहे. 'लोक आपल्या मालकांना मत देतात व स्वतःवर राज्य करण्यास त्यांना मोकळे सोडून देतात' हे बाबासाहेब आंबेडकरांचे विश्लेषण आजचे वास्तव स्वतःच खरे ठरवते. असे असले तरी

लोकशाही शासन व्यवस्थेमध्ये निवडणूक ही महत्त्वपूर्ण आहे. निवडणुकीच्या माध्यमातून जनप्रतिनिधी निवड केली जाते. याच निवडणूक प्रक्रियेमुळे लोकशाहीचा पाया मजबूत होण्यास मदत होते.

भारत देशातील लोकशाही संपूर्ण जगात भक्कम व यशस्वी असल्याचे भारत निवडणूक आयोगाने सर्व जगाला दाखवून दिलेले आहे. अशा या भारत निवडणूक आयोगाची स्थापना 25 जानेवारी 1950 रोजी झाली आहे. या निर्वाचन आयोगाच्या माध्यमातुन देशाच्या निवडणुकीचा संचालन नियंत्रण मार्गदर्शन केले जाते. कारण निर्वाचन आयोग निवडणुका हा महत्त्वाचा भाग सांभाळत असतो.

निवडणूक हा शब्द, ज्याचा अर्थ एखाद्या पात्र व्यक्तीची निवड करणे होय. जरी निवडणुकांचा इतिहास खूप जुना आहे, परंतु सध्याच्या काळात तो मानवी विकासाचा एक महत्त्वाचा भाग आहे. कोणत्याही निरोगी लोकशाहीसाठी काही विशिष्ट अंतराने निवडणूक प्रक्रिया होणे फार महत्वाचे आहे कारण जर तसे झाले नाही तर सध्याच्या राजकारण्यांमध्ये आणि देशाचा ताबा घेणाऱ्या लोकांमध्ये अशी भावना आहे की कोणीही त्यांना आपल्या पदावरून हकालपट्टी करू शकत नाही. .

निवडणुकांद्वारे लोकशाहीच्या आधुनिक लोकशाहीच्या विविध संस्थांच्या पदांसाठी देखील लोकांची निवड केली जाते. लोकशाही सुदृढ आणि निष्पक्ष निवडणुकांद्वारे बळकट होते. निवडणुकांमधून वेळोवेळी सत्ता बदलल्यामुळे हे

Registered with RNI
MAHABIL 06842/2013
BHAVMALA
Year-7, Issue-28, - Jan.-Feb.-Mar. 2021
२०'
www.bhavmala.com
ISSN2395-0366

Printed Book/Periodicals
Book-Pocket

प्रति,
श्री./श्रीमती दिवाकर विश्राम सदांशीव
कौलखेड,
अकोला.

If Undelivered return to :

प्रेषक :-
प्रा.डॉ. प्रल्हाद वावरे
संपादक, भावमाला
ग्रीन पार्क-१, श्रीरामपूर,
पुसद, जि. यवतमाळ (महा.) ४४५२१५

CODE 232

भावमाला

वर्ष-७ वे, अंक-२८, जानेवारी-फेब्रुवारी-मार्च २०२१

• संपादक - प्रा.डॉ. प्रल्हाद वावरे •

"नववर्षाभिनंदन....!"

अंतरंग

शोध निबंध-

१) 'येंजो' : मेळघाटच्या वेदनेचा दाह - डॉ. पृथवीराजसिंह राजपूत
२) सशक्त कृतिशील नेता-स्व. सुधाकरराव नाईक - डॉ. विजय जाधव
३) नवपरिवर्तन व्यक्त करणारी कादंबरी 'राघववेळ' - डॉ. अतुल टेवरे
४) माणदेशी माणसं - मधील ग्रामीण दर्शन - प्रा. दिवाकर विश्राम सदाशिव
५) अस्वस्थ तांडा : यातील जळतवास्तव - डॉ. प्रियदर्शनी देशमुख
६) प्रा.डॉ. विनायक त्रिपत्तीवार-एक निगर्वी साहित्यिक - डॉ. प्रल्हाद वावरे

परिक्षणे / प्रतिक्रिया -

१) 'रक्तमेंदी तळहात'-वैचारिक भावत्मकतेचे अनुभूतिजन्य प्रगल्भ अधिष्ठाण - डॉ.पुनम येसंबरे
२) 'विजेने चोरलेले दिवस'-समकालीन शेती समस्याना भिडणारी कादंबरी - डॉ.कैलास दौंड

कथा / ललित -

१) विनोद - मुगूटराव बाप्पू
२) भयानक दरोडा (संकलन) संकलक - चि. ओंकार मनिष व्यवहारे

नव्या पुस्तकांची ओळख -

१) वांझोटीचा छावा (कादंबरी) - प्राचार्य डॉ. देवेंद्र पुनसे
२) चिन्हांकित यादीतील माणसं (कथा) - डॉ. मा. म. जाधव
३) वास्तवाचं कोंदण : मनातलं माझ्या (कविता) - प्राचार्य डॉ. लताताई थोरात
४) माती छाबूत रहावी म्हणून...(कविता) - वीरभद्र मिरेवाड

कविता-

१) माझा विदर्भ - वर्षा भांदर्गे
२) अभंग - प्रवीणकुमार ढोले
३) ढग - राम देशमुख
४) परतीच्या पावसा - राजेश चौरपगार
५) आनंदाचे कंद - शरद अत्रे
६) अर्थ - प्रा. सुनिल तोरणे
७) आईची आई आणि मायची माय - डॉ. निलेश लोंढे
८) सद्या मी काय करतो - मधुकर गराटे
९) गुढ कोरोना - प्रा. आय. अे. पवार
१०) चाहूल - प्राचार्य डॉ. उद्धव जाणे
११) आभास - प्रा. सतीश देशमुख
१२) नवं फेडतांना - अमोल देशमुख
१३) आभाळ - गणेश मरकड
१४) क्षणभंगूरत्व - माधुरी मरकड
१५) पाऊस आला अक्षरांचा - रत्ना मनवरे

हा अंक प्रकाशक, मालक प्रा.डॉ. प्रल्हाद वावरे यांनी निलेश प्रिन्टर्स, आठवडी बाजार, पुसद येथे छापून ग्री... पार्क क्र. १ येथे खाजगी वितरणासाठी प्रकाशीत केला. या त्रैमासिकातील लेखकांनी लिहिलेल्या मतांशी संपाद... मुद्रक, प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वादविवाद पुसद न्यायालयाअंतर्गत राहील.

SARASWATI KALA MAHAVIDYALAYA DAHIHANDA, TQ.DIST.AKOLA CODE 232

भीती, लाज, संकोच नसतोच तिच्यासमोर
पाच रुपये किलोचे टमाटे तीन रुपये किलो मागावेत तसे.

आईची आई आणि मायची माय
कुठेच नोंदवली जात नाही
मुलांच्या आयुष्यात...
निवांत क्षणी हमखास विसरली जाते
मात्र प्रत्येक दुःखाच्या हुंदक्यात तीच असते
मनसोक्त पावसात भिजून
चिखलात लोळण्याचा निर्मळपणा हवा असतो,
तेव्हा तिची कूस आठवते.

आईची आई आणि मायची माय
दवबिंदू मध्ये विभागलेली असते आठवणीच्या
सूर्य उगवण्यापुर्वी दवबिंदू जमा करून घ्यावे लागतात
ती असेपर्यंत स्वप्न, इच्छा समजून घ्याव्या लागतात
मातीची ओल सांभाळावी लागते
मृग कोरडा गेल्यानंतर बियानं फेकून फुलत नाही काळी आई...

काळ्या मायला नाकारुन
अनेक करंटे शोधत फिरतात रोजगार, ऐशो आराम..
देशोधडीला लागून.
तरीही
आईची आई आणि मायची माय
नेहमी प्रेम करते त्यांच्यावर
पिकासोबत उगवणारे तणकट ही तिचेच तर असते

प्रा डॉ निलेश लोंढे
ज्ञानोपासक महाविद्यालय परभणी
भ्रमणध्वनी : ९७६३५०७१०१

◌◌◌

पाऊस पाडला, अक्षरचा

ज्ञानाची आभाळमाया
सावित्रज्योती
पाऊस पाडला अक्षराचा
यशवंत झाले मोती !!

साक्षरतेचे बीज अंकुरले
हिरवीगार झाली धरणी
पाऊस पडला अक्षराचा
धन्य झाली अवनी !!

गोरगरीबाची शिकून
ज्ञानी झालीत मुले
पाऊस पडला अक्षराचा
धन्य ते ज्योतिबा फुले !!

काळीकसदार जमीन
तरीही होती नापिक
पाऊस पडला अक्षराचा
जमीन झाली सुपीक !!

आभाळानी दाखवली
नसती जर ही माया
पाऊस पडला नसता अक्षराचा
तर... जन्म गेला असता वाया !!

- रत्ना मनवरे
परतवाडा, अमरावती

'रक्तमेंदी तळहात...'

वैचारिक भावनात्मकतेचे अनुभूतीजन्य प्रगल्भ अधिष्ठान

– प्रा.डॉ.पुनम येसंवरे

'रक्तमेंदी तळहात' ही कविता मनोहर नाईक यांच्या युध्दशाळा या कवितासंग्रहातली असून आंबेडकरवादी कवितेच्या आजच्या पिढीतील एका प्रकाशप्रभावी प्रतिभेचं नांव मनोहर नाईक आहे.देशातल्या समाज वास्तवातील गुंतागुंतीचे वाचन आणि त्या संदर्भात चिंतन ही मनोहर नाईक यांची प्रकृती असून त्यांची कविता भूतकाळाचे संदर्भ घेऊन वर्तमानाचे वाचन करीत उद्याच्या उज्वल क्रांतिच्या वाटावरून चालण्याचा निर्धार करतांनाच जातीअंताच्या लढाईत 'रक्तमेंदी तळहात' जपून ठेवण्याचा कवी आग्रह करतांना दिसतो.

या देशातील जातीयवाद,भेदाभेद कायमचा नाहिसा व्हावा, कारण सर्व मानव समान आहेत यासाठी महामानव विश्वरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी जातीअंताच्या लढाईला आपल्या जीवनात प्राधान्य देऊन त्या लढाईची समिक्षा करीत भारताच्या संविधानातून यावर तोडगा काढण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. परंतू या देशात जातीयवादाची नाळेमूळेच इतकी खोल रूजविल्या गेली आहेत की, जातीयवाद कायम नष्टच होऊ नये. यासाठी त्याला सतत खतपाणीच घालण्याचे काम या देशातील विशिष्ट विचारसरणीचे लोक करतांना दिसतात.

युध्दशाळा या कवितासंग्रहातील 'रक्तमेंदी तळहात' ही प्रेमकविता असून या कवितेत प्रियकर आपल्या प्रेयसीला तिच्या तळहातावरील रक्तमेंदी केवळ जपून ठेवण्यासाठीच सांगत नाही तर ते उद्याच्या क्रांतिचे पडसाद म्हणून जपून ठेवण्यास सांगत असल्यामूळे कवी मनोहर नाईक यांच्या कवितेला असाधारण अशा चिंतनाची उंची लाभलेली आहे.

प्रेम हे कोणत्याही भितीतून किंवा दु:खातून मुक्त होण्याचा एक सहज सुलभ मार्ग आहे. प्रेम हे फुलातल्या सुगंधासारखे असल्याने तारूण्यात पाऊल टाकणाऱ्या प्रत्येकालाच त्याचा अनुभव आल्यावाचून राहात नाही.प्रेमाला जातीधर्माचे असे कोणतेही बंधन नसते. 'रक्तमेंदी तळहात' या कवितेतील प्रेयसी आणि प्रियकर हे दोन वेगवेगळ्या जातीधर्मातील असून त्यांना प्रसंगी ईच्छा नसतांनाही आपल्यातील भावनांची आकाशफुले जातीधर्माच्या बंधनाने वाऱ्यावर सोडून द्यावी लागतात.

या कवितेतील प्रेयसी आपल्या प्रेम जीवनाचे स्वप्न रंगवित असून प्रियकराप्रती आपली समर्पण भावना व्यक्त करीत असते.

खरे तर मेंदी ही स्त्रीदेहाला शृंगारीत करीत असते. मेंदी लावण्याची पध्दत ही इस्लाम

माणदेशी माणसं – मधील ग्रामीण दर्शन

– प्रा. दिवाकर विश्राम सदाशिव
सहा.प्राध्या. सरस्वती कला महाविद्यालय दहीहंडा
ता. जिल्हा अकोला, मो. न. ९८२२०८४६५४

प्रस्तावना : माणदेशी माणसं हा वेंकटेश माडगूळकर यांचा गाजलेला कथासंग्रह आहे. व्यंकटेश माडगूळकर हे ग्रामीण साहित्यातील महत्त्वाचे नाव. त्यांच्या कादंबरी लेखनासोबतच कथासंग्रह लक्षवेधी आहेत. माडगूळकर यांनी जंगल वन्यजीव प्राणी व पशुपक्षी वनस्पती यावरही सुद्धा लेखन केले आहे. ते एक चित्रकार म्हणूनही प्रसिद्ध आहेत. एक बहु आयामी लेखक म्हणून ते नावारूपास आलेले आहेत. ग्रामीण साहित्याला नवी दिशा देतानाच एक प्रादेशिक साहित्य प्रवाह सुद्धा त्यांनी समृद्ध केला आहे. त्यांच्या माणदेशी माणसं या कथासंग्रह मधून मान देशातील व्यक्तींची शब्दचित्र आणि प्रादेशिक वैशिष्ट्ये दिसून येतात .त्यांच्या बनगरवाडी,सत्तांतर इत्यादी सारख्या कादंबरी मधून प्रादेशिकता म्हणजे काय हे अधिक स्पष्ट होते.सोबतच त्यांनी लिहिलेल्या कथा संग्रह मधून देखील ग्रामीणता व प्रादेशिकता अधिक ठळक पणे स्पष्ट होते.माणदेशी माणसं या शब्दचित्रातून व्यंकटेश माडगूळकर यांनी मानदेश या प्रदेशातील व्यक्तींची शब्दातून काही चित्र रेखाटने केल्यासारखी आपल्या डोळ्यासमोर उभी राहतात. हे त्या लेखकाच्या लेखनाचं सामर्थ्य माणदेशी माणसं या शब्दचित्र कथा मधून आपल्या निदर्शनात येते मान देशांमधील व्यक्तींची त्या ग्रामीण भागातील इतरही वैशिष्ट्यांचा शोध त्यांनी केलेल्या चित्रांमधून आपल्याला घेता येईल.

ग्रामीण साहित्याची सुरुवात : साधारणपणे अभ्यासकांनी १९६० च्या दरम्यान ग्रामीण साहित्य प्रवाह अधिकृत मान्यता दिली.वेंकटेश माडगूळकर मात्र या प्रवाहाच्या मान्यतेची वाट नपाहता त्यापूर्वीपासून सुद्धा लेखन करत असल्याचे दिसून येईल.ग्रामीण जीवनाचे सकस असे निकष घेऊन व्यंकटेश माडगूळकर यांचे साहित्य उदयास आलेले आहे.त्यांच्या ग्रामीण साहित्य मधूनच प्रादेशिक साहित्य प्रवाह सुद्धा उदयास आलेल आहे. ग्रामीण व प्रादेशिकता हे दोन्हीही निकष त्यांच्या साहित्याचा अविभाज्य भाग आहे.त्यांना समकालीनच ग.ल.टोकळ,र.वा. दिघे यांच्यासारखे ग्रामीण लेखक लेखन करीत होते. नंतर त्यांना समकालीन असणारेच काही लेखक सुद्धा लेखन करताना दिसून येतात.त्यामध्ये शंकर पाटील, रा.र. बोराडे,आनंद यादव,नागनाथ कोत्तापल्ले, भास्कर चंदनशिव या सारख्या लेखकांनी ग्रामीण साहित्याला अधिक पणे उजागर केलेले आहे.त्यामध्ये व्यंकटेश माडगूळकर यांचे लेखन वैशिष्ट्यपूर्ण असून त्यांच्या लेखनाने ग्रामीण व प्रादेशिक दोन्ही साहित्य प्रवाहाला अधिक समृद्ध करून त्यांचे साहित्य एक मौलाचा दगड म्हणून आपल्याला अभ्यासावा लागते.त्यांच्या या मार्गानेच ग्रामीण साहित्याचा प्रवाह अजूनही वाटचाल करीत असल्याचे दिसून येते.

प्रादेशिक साहित्य प्रवाह : ग्रामीण साहित्यातून प्रादेशिकता वेगळी करता येत नाही .भारतीय जीवन कृषिप्रधान असून शेती संबंधित जीवन सतत बदलत असते असेही म्हणता येत नाही.परंतु प्रादेशिक,भौगोलिक अंतर लक्षात घेतल्यास त्या ग्रामीण जीवनामध्ये काही प्रादेशिक वेगळेपण आपल्याला जाणवत असते. तेथील प्रदेश त्या प्रदेशातील शेती, पाऊस,पीक त्यासोबतच तेथील जीवनाची समृद्धता तेथील लोकजीवन त्यांच्या भावभावना त्या प्रदेशातील व्यक्तींची स्वभाव वैशिष्ट्ये या सूक्ष्मते मधून त्या प्रदेशातील वेगळेपण आपल्याला लक्षात येते. प्रादेशिक साहित्यामध्ये हे वर्णन अधिक सूक्ष्मतेने केल्याने प्रादेशिक वैशिष्ट्ये ठळकपणे चित्रीत झालेली आहेत.वेंकटेश माडगूळकर यांनी त्यांच्या लेखनामध्ये प्रादेशिक तेची ही सूक्ष्म निरीक्षणाची नोंद अगदी जाणीवपूर्वक पणे घेतलेली आहे. त्यांचं लेखन प्रदेशातील संवेदना सांभाळत तेथील लोकजीवन अचूकपणे चित्रीत करतात. प्रादेशिकतेची सर्वच वैशिष्ट्ये सांभाळून व्यंकटेश माडगूळकर यांनी आपल्या साहित्यामधून शब्दबद्ध केलेली आहेत. त्यांच्या मानदेशी माणसं या शब्दचित्र कथासंग्रह मधून त्या प्रदेशातील लोकजीवन व व्यक्तींची स्वभाव वैशिष्ट्ये जिवंतपणे उभी केल्याची या पुस्तकांमधून

20·21

Registered with RNI

MAHABIL 06842/2013

BHAVMALA

Year-7, Issue-27, - Oct.-Nov.-Dec. 2020

www.bhavmala.com

ISSN2395-0366

भावमाला

वर्ष-७ वे, अंक-२७, ऑक्टोंबर-नोव्हेंबर-डिसेंबर २०२०

Printed Book/Periodicals
Book-Pocket

• संपादक - प्रा.डॉ. प्रल्हाद वावरे •

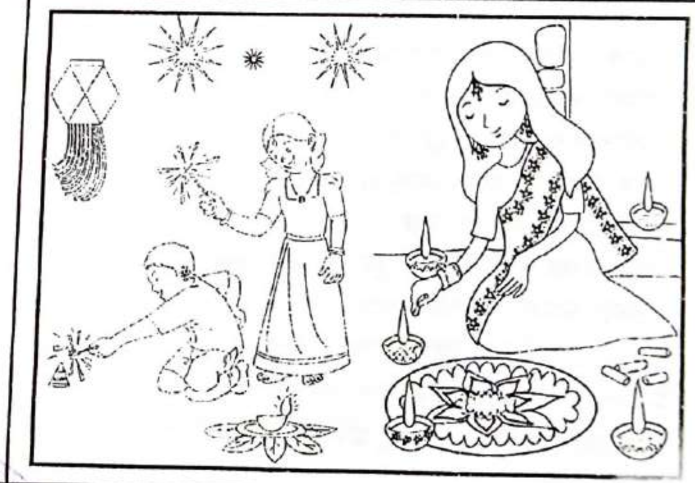

दीपावली २०२०

प्रति,
श्री./श्रीमती दिवाकर विश्राम सदाशिव
कौलखेड,
अकोला.

If Undelivered return to :

प्रेषक :-
प्रा.डॉ. प्रल्हाद वावरे
संपादक, भावमाला
ग्रीन पार्क-१, श्रीरामपूर,
पुसद, जि. यवतमाळ (महा.) ४४५२१५

CODE 232

अंतरंग

- शोध निबंध-
  - १) राष्ट्रसंताच्या ग्रामगीतेतील ग्रामविकासाचे विचार - प्रा. विजय वाघमारे
  - २) संत गाडगेबाबा - मधुकर तराळे
  - ३) कवितेच्या कविता : शेतकऱ्यांच्या व्यथा मांडणारी कविता - प्रा. दिवाकर विश्राम सदाशिव
  - ४) समता पुजक 'महात्मा बसवेश्वर' - प्रा. डॉ. अविनाश मेश्राम
  - ५) संविधान मूल्य आणि मराठी साहित्य - प्रा. डॉ. प्रल्हाद वावरे
  - ६) अध्यक्षीय भाषण : ५वे 'शब्द' विश्व मराठी साहित्य संमेलन - प्रा. डॉ. सिद्धार्थ भगत
- परिक्षणे / प्रतिक्रिया -
  - १) 'अनुग्रह'-एक अप्रतिम कलाकृती - पद्मिनी खोडके-देशमुख
  - २) प्रा. मिनल येवले यांच्या कवितेतील रिमझिम श्रावण - प्रा.डॉ.वर्षा गणगणे/धावडे
  - ३) 'मला उध्वस्त व्हायचय'-एक वादळी जीवनकहाणी - प्रा. डॉ. प्रल्हाद वावरे
  - ४) 'आईचा हात'-निसर्गसंपन्न बालकुमार कविता - डॉ. कैलास दौंड
  - ५) 'मनोहरवाडी'-त्याग आणि प्रेमाची अनोखी गाथा - रोशनकुमार पिलेवान
  - ६) 'भावमाला'-साहित्य अभिव्यक्तीचे मुख्य दालन - प्रा. डॉ. लताताई थोरात
- ओळख नव्या पुस्तकांची-
  - १) 'कोरकूबोली'-वर्णनात्मक व समाजवैज्ञानिक अभ्यास - प्रा. डॉ. के. व्ही.बन्हाटे
  - २) कथाकार : 'विभावरी शिरूरकर' - प्रा. डॉ. उदय जाधव
  - ३) 'वंचितांची वेदना (कविता) - राजेंद्र घोटकर
- कथा / ललित -
  - १) चाक - प्रा. डॉ. माधव जाधव
- कविता-
  - १) ती दोन झाड - ज्योति कदम
  - २) सोळून दे दारू तू - संदिप धावडे
  - ३) माय - प्रा. अभय दांडेकर
  - ४) कर्म (विडंबन) - प्रवीणकुमार ढोले
  - ५) कॉमन मॅन - सुनिल लव्हाळे
  - ६) हा अंधार कसला? - अरूण विघ्ने
  - ७) उदारतेचे सार्थक - प्रा. डॉ. लताताई थोरात
  - ८) पाऊस - प्रा. डॉ. निलेश लोंढे
  - ९) 'तीफण'च गाणं - डॉ. प्रभाकर शेळके
  - १०) श्रावण - राजेश चौरपगार
  - ११) मी...माझ्यात...माझ्यासाठी - प्रा. राजाराम बनसकर
  - १२) सोपे झाले - राजेंद्र एन. घोटकर, घुग्घूस
  - १३) संवेदना - अनिल मनोहर

हा अंक प्रकाशक, मालक प्रा.डॉ. प्रल्हाद वावरे यांनी निलेश प्रिन्टर्स, आठवडी बाजार, पुसद येथे छापून ग्रीन पार्क क्र. १ येथे मराठी वितरणासाठी प्रकाशित केला. या त्रैमासिकातील लेखकांनी लिहिलेल्या मताशी संपादक, मुद्रक, प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वादविवाद पुसद न्यायालयाअंतर्गत राहील.

तिफण चं गाणं

चाले तिफण तिफण,मृदंगंधे च्या झोकात
चूके काळजाचा ठोका,भूमीजना च्या हाकेत

सुगरणीच्या पंखाने,गळफांदीची आखणी
सृजनाच्या लेखणीची,चाले अखंड वाधणी

दौंडी वाजवित येते,संत,चिंतनाचे संग
मायमराठी मातीचे, तिने फेडलेले पांग

करी अक्षर पेरणी,गावगाडयाची तिफण
चाले अखंड जागर,मिळे दिल्ली नामांकन

गावखेडयाच्या बोलीचे,दुख बखाड मांडते
तिफणीच्या पानोपानी, शोधनिबंध लागते

शेतीमातीच्या मुळाचा, तिचा कनवाळू भाव
आगआगीला झोंबता, तिच्या वेदनेचा गाव

झळ सोसता सोसता, लागे झळालाही तळ
जीव पाखडून घेई, पुन्हा खोल तळमळ

झालं भरणंपोषण, साहित्यपुरवणी वाचून
धसकट वेचतांना, काढी जीवाचं वसाण

गाव सुखना काठीचे, देशगवहाण नावाचे
गाडीवाट शोधतांना, झाले लेखनी पंखाचे

भूमीजनाच्या हाकेत, तिच्या ओलाव्याची खोल
सुर पेरते तिफण, तिचे अभंगाचे बोल

रोज डोळ्यात वावटळ, फण घुसता घुसेना
शहराच्या गचपटात, निका माणूस दिसना

केली जीवाची पेरणी, दानादाना रूजतांना
अशी हाकतो तिफण, नाही वाकणार कणा

गावमाणसाच्या, इथे घेतो मी आणा भाका
चाले तिफणीचं रानं, देतो मातीला मी हाका.

सृजनाच्या रंगामध्ये, गेली न्हाऊन तिफणं
उधळल्या गावखूरी, वाजे पैंजणांची धूनं

- डॉ प्रभाकर शेळके
२९, सुनीतीभाग्योदय नगर, अंबडचौक
ता.जि.जालना पि. ४३१२१३, भ्रम. [illegible]७३३७

कवितेच्या कविता : शेतकऱ्यांच्या व्यथा मांडणारी कविता

- प्रा. दिवाकर विश्राम सदाशिव
सरस्वती कला महाविद्यालय दहीहंडा,
ता. जि. अकोला, मो.नं. ९८ २२ ०८ ४६५४

प्रस्तावना :

कवितेच्या कविता हा काव्यसंग्रह यकविता सुरेश राठोड ययांचा आहे .त्यांनी २००९ ला प्रकाशित केलेला आहे. त्यांच्या काव्यसंग्रहाचे नाव हे त्यांनी त्यांच्या नावावरून ठेवलेले आहे. परंतु यामधील विविध विषयांना स्पर्श करून कवयित्रीने आपले चिंतन व सामाजिक वास्तव याचे दर्शन घडवलेले आहे . खरंतर कुठलेही साहित्य हे त्या रचनाकाराचे चरित्रच असते. संग्रहामध्ये शेतकऱ्यांच्या व्यथा वेदना व आजच्या काळाचे दाहक वास्तव रेखाटले आहे. सोबतच स्त्री संवेदनशीलतेने आजूबाजूचा भोवताल त्यांनी चित्रांत केलेला आहे .भावनेची सुश्मता आणि सामाजिक वास्तवाचे अचूक निरीक्षण त्यांच्या काव्याचे वैशिष्ट्य आहे .त्यांनी प्रामुख्याने वैदभीय बोलीचा वापर केलेला आहे . ग्रामीण भाषेला शब्दबद्ध करून त्यांनी वैदर्भीय भाषेची नोंद घेतलेली आहे. या निमित्ताने वैदर्भीय ग्रामीण बोलीभाषेला लिखित स्वरूप देऊन त्यांनी भाषेला सन्मानाचा दर्जा प्राप्त करून दिला आहे. वऱ्हाडी भाषेची ढब त्यांनी लय बद्ध पद्धतीने मांडलेली आहे .वऱ्हाडी बोलीतून मांडलेल्या सामाजिक भानाच्या कविता मनाला अधिक स्पर्श करून जातात. त्यांच्या लिखाणाची शैली मधुर आहे. विषय मांडणी वाचनीय आहे. त्यांच्या काव्य लेखनाने वैधर्भीय काव्य प्रांतात नवीन भर घातलेली आहे. आजची कृषी संस्कृतीची अवस्था कवयित्रीने आपल्या भोवतालच्या परिस्थितीचे अवलोकन करून कृषी संस्कृतीमधील ग्रामीण जीवनाची स्थिती या कवितेमधून मांडल्याचे प्रस्तुत प्रकल्पात रेखाटन करण्यात येईल.

रान कोरडेच आता
झाले कोरडे आभाळ
पुन्हा परवड माझी
खाण्यापिण्याची आभाळ
माझ्या दोन्ही डोयामंदी
असा दाटून बसला
नाही कुठेच पाऊस, फक्त डोळ्यात दिसला.

या देशाची संस्कृती ही कृषी संस्कृती आहे. या देशातील शेतकरी हा लाखो जीवांचा पोशिंदा आहे. तो शेतीला उद्योग समजत नाही. व्यवसाय समजत नाही .त्यामुळे शेतीवर असणारे

'होय माय तेय बरोबर हाय वळंबा नेऊन.'

'तुला खूप वाटते उशीरा; दोन दिवसानं येवावं म्हणून. पण आता काय उपेग. कालचा दिवस घातला न असाच.' दादाराव तिच्याकडं डोळे मिचकावत बोलला. आज तो जरा मुड मध्येच आला होता.

'जाऊ द्या एवढ्या टेंशनमधी तुम्हाला चावटपणा कसा सूचते की. तीही थोडी लाजल्यासारखी झाली.'

'आता पाह्यनं जावई येथंच राहयल्यावर जमते का काही.' दादारावनं तिचा हात धरण्याचा प्रयत्न केला.

त्याला हिसका देत ती म्हणाली, 'सोडा उगं उद्याचं पहा संसाराचं'

तिच्या एवढ्याच एका वाक्यानं दादारावला अंतर्मुख केलं. दोन मिनीट त्यानं विचार केला.

त्याच्या डोक्यात कितीतरी विचार आले.

स्नान करुन दादाराव जेवायला बसला.जेवन होते न होते तोच मालकाचा फोन. 'दादाराव जरा लवकर या दुकानात'

'निघालोच मालक.' त्याला हात धूता धूताच काहीतरी आठवल्यासारखं झालं. तो सुमनला म्हणाला,'काही सामान आणावं लागते का फाय बरं'

'आताच तं आणलं वाटते' स्वयंपाक खोलीत नजर टाकीत सुमननं सामानाचा शोध घेतला ती काही सांगण्याआधीच दादाराव पुन्हा बोलला.

'अगं ते उद्या येयालेत नं काही गोडधोड करावं लागल की.'

पलंगावरच्या गादीखालची पिशवी काढून देत सुमन म्हणाली,

'मग असं करा. एका गुलाब जामचं पाकीट आणा. नाहीतं खवा आणा पाव किलो. साखऱ्यात हायकी तलयं हाय. पापडाचं एखादं पाकीट आणा.' अन हं त्या बवाला ॲसिडीटी हाय नं एखादा किलो मुगाची दाळ आणा. बस्स आता जा लवकर ते मालक कव्हाच फोन करत नाही काय व्हय की'

त्यानं सायकलचं कुलूप काढलं थैली कॅरीअरमध्ये अडकवली अन् सायकल बाहेर काढीत अंगणात खेळणाऱ्या मुलाला आवाज दिला. 'ओ रवीसाहेब आवरा लवकर आता ॲटो येते शाळंचा.'

अन् पायडल मारत तो सायकलवर बसला. रोजच्या पैक्षा सायकलची गती आज जास्त होती. समोरुन येणाऱ्या एक दोघांनी रामराम घातला तरी, त्याच्याकडे दादारावचे लक्ष नव्हते.

(SJIF)Impact Factor-7.675 ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

March-2021

SPECIAL ISSUE No-CCLXXXI (281)

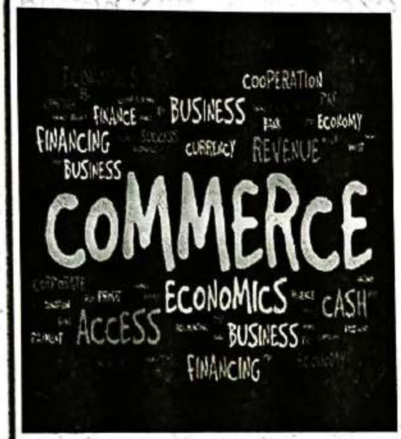

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social Research & Development Training Institute Amravati

Editor:
Dr.Dinesh W.Nichit
Principal
Sant Gadge Maharaj Art's Comm,Sci Collage, Walgaon.Dist. Amravati.

Executive Editor :
Dr.Sanjay J. Kothari
Head,Deptt.of Economics,
Head, Deptt. of Economics, G.S.Tompe ArtsComm,Sci Collage Chandur Bazar Dist. Amravati

The Journal is indexed in:

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)

Cosmos Impact Factor (CIF)

International Impact Factor Services (IIFS)

CODE 232

104

22	A Feminist Disability Study of Flannery O'Connor's 'Good Country People' **Dhrumi Shah**	88
23	Impact Of Covid-19 On Enviornment **Shri. Shankar G. Bonde**	92
24	**Politics of Punjab A Historical Perspective** **Sudhi Gandhi /Dr.Neelam Sharma**	102
25	Effect of Improved Marketing Strategies of TurDal Millers on New Market Location and Expansion in Existing Market Potentials in Nagpur District **Dr. Tarunya Hannupuri Multani**	106
26	डॉ. दामोदर खड़से की अनूदित कृतियों में आए 'पुनरूक्त शब्द' डॉ. सुनील रामलाल मावस्कर	115
27	नागपूर शहर का भूमि उपयोग प्रा. रवि आर. साखरे	119
28	ग्रामीण महिलाओं के आर्थिक स्थिती का अध्ययन प्रा.डॉ. ए.बी. पटले	125
29	विश्व कल्याणकारी संस्कृत भाषा डॉ सत्येंद्र संगाप्पा राऊत	131
30	प्रेम और सौंदर्य के कवि "प्रसाद" प्रा.डॉ. उमावती मोहनचंद्र पवार	135
31	तपोवन कें आंगन में शब्दों की संवेदनाः गुरु जाम्भोजी डॉ. प्रा. शालिनी ब. वाटाणे	143
32	'दौड' उपन्यासमें चित्रित परिवर्तित जीवनमूल्य डॉ. प्रमोद परदेशी	147
33	डॉ. नरेंद्र दाभोळकरांचा बुध्दिप्रामाण्यवाद पंडित ल. काळे	152
34	अमरावती जिह्याचा सामाजिक व राजकीय इतिहास प्रा. डॉ. देवलाल सुखदेवराव आठवले	155
35	पाणी व्यवस्थापनातस्त्रीयांचे योगदान प्रा. डॉ. लोकचंद बी. जाधव	167
36	पाश्चात्य शिक्षणाचा भारतीय समाजावरील प्रभाव डॉ.विजय रामदास तिरपुडे	171
37	आर्य अष्टांगिक मार्गातील सम्यक अजीविकेचे महत्त्व प्रा. डॉ. बंडू एस. मानवटकर	174
38	संत ज्ञानेवश्वरांच्या समग्र वाड्मयाचा अभ्यास 'गौळणी आणि विराण्या प्रा. रमेश म. धोटे	177
39	आपत्ती व्यवस्थापनाचे महत्त्व एक प्रशासकीय अभ्यास: डॉ. बाजीराव चंद्रकांतराव वडवळे	180
40	Emerging Trends in Library and Information Science profession in India **Dr.Prashant S.Thakare**	183
41	Reaction Kinetics With 1-Chlorobenzotriazole As A Versatile Oxidant Compound: A Review **Hullara Vinaoda**	186
42	पालक बालक सबंधाचा मुलाचा भावनिक विकासावर प्रभाव प्रा.डॉ.निलीमा पी. माहोरे	188
43	Feminist Philosophy **Milind Damodhar Jadhao**	193

B.Aadhar International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor - ((SJIF) -7.675, Issue NO, 281 (CCLXXXI) A
ISSN : 2278-9308
March, 2021

Emerging Trends in Library and Information Science profession in India

Dr.Prashant S.Thakare
Saraswati Arts College.Dahihanda Dist.Akola

Abtract :- This article a detail analysis has been made on recent current trend progress library information science. This includes process of knowledge classification, cataloguing, documentation, library administration, internet, information literacy, change in management and library Security. It is found that the utility and security of Libraries is steadily increasing by means of the programmers. libraries are opening up to digitalization, primarily in the form of online libraries, e-Libraries, or digital libraries

Introducation :-

To prepare a skilled librarian the library organization and the syllabus in it, is very important for library is not only confined to the transaction of books but it has become a centre of information. Therefore, it is very necessary to apply the new trends in the syllabi. The current trends in library and information science can be preferably considered in the following ways.

Libraries are one of the foremost critical social institutions. No society is complete without a library storing information from the world over. Information and Communication Technology (ICT) have extensively impacted libraries and their services. Earlier, libraries offered manual information resources and services to their users, but now, libraries are opening up to digitalization, primarily in the form of online libraries, e-Libraries, or digital libraries.

Emerging trends in library and information science in three different categories:

- Collection management
- User engagement
- Security

We'll conclude with a section on what may be in store for the future of libraries.

Collection management:-

As repositories and access points of information, libraries are often defined by their collections. Collection management is a major component of any Library and Information Science (LIS) degree program. In addition to books, newspapers, magazines, and audio-visual content, library resources in the 21st century are significantly enhanced by new digital formats, which allow libraries to enhance their offerings without costly physical renovations. Below are some of the collection management innovations being used to make enormous amounts of information accessible to all.

- **Electronic resource management (ERM)** :Electronic resources refer to e-journals, E-books, online databases, and other materials in digital formats, which are accessible electronically. E-Resource Management Software can be employed by libraries to trace the collection,. ERM helps librarians keep track of what is and isn't available (both in terms of accessibility and authorization), who is accessing it, and what particular items people find most useful. All of this facilitates both collection development and management. Electronic resources refer to e-journals, e-books, online databases, and other materials in digital formats, which are accessible electronically. E-Resoures access, authorization, maintenance, usage, evaluation, reservation, and selection of a library's electronic information resources.
- **Cloud computing:** Just as libraries' services have expanded to include access to computers and the internet, library collections are now significantly enhanced by cloud computing, which increases the sheer amount of digital information libraries can make available to their patrons and which doesn't have to be physically stored anywhere.
- **RFID Implementation:**

Radio-Frequency Identification (RFID) uses electromagnetic fields to select and track tags attached to library items automatically. The RFID-based library management system is the newest technology used to track inventory and strengthen library theft detection systems. This technology enhances the security of libraries and increases their efficiency by streamlining the processes and reducing human

106

(SJIF) Impact Factor-7.675 ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

February - 2021

ISSUE No - CCLXXI (271)

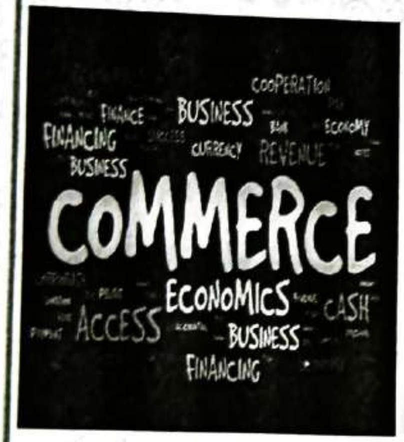

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor:
Dr.Dinesh W.Nichit
Principal
Sant Gadge Maharaj
Art's Comm,Sci Collage,
Walgaon.Dist. Amravati.

Executive Editor :
Dr.Sanjay J. Kothari
Head,Deptt.of Economics,
Head, Deptt. of Economics,
G.S.Tompe ArtsComm,Sci Collage
Chandur Bazar Dist. Amravati

The Journal is indexed in:

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)

Cosmos Impact Factor (CIF)

International Impact Factor Services (IIFS)

CODE 232
100

	विश्लेषण प्रा. एन. जी. सोनुले	
22	विदर्भ जलसिंचन क्षमतेचे भौगोलिक अध्ययन डॉ. सुषमा ल. दामोदरे,	115
23	आदिवासी साहित्याच्या प्रेरणा आणि सद्यस्थिती प्रा. डॉ. अविनाश मेश्राम	122
24	मराठी कथेतील वास्तवदर्शी भावविश्व डॉ. हिराजी बनपूरकर	128
25	महाराष्ट्रातील सार्वजनिक ग्रंथालय : एक अध्ययन प्रा. सचिन गणपतराव कर्णेवार	132
26	ब्रज का भक्ति संगीत प्रा. डॉ. श्वेता दीपक वेगड	137
27	शेतकऱ्यांच्या समस्या व उपाय चोपराम लक्ष्मण गडपायले / डॉ.अमोल मांडेकर	142
28	बाबा आमटेंच्या 'ज्वाला आणि फुले' मधील जीवन दर्शन डॉ. वैजयंती पेशवे	147
29	आदिवासींचे शिक्षण प्रा. डॉ. लोकचंद बी. जाधव	152
30	ऋषि–मुनियों की दयालुता एवं शाप की प्रवृत्ति कालिदास की रचनाओं सन्दर्भ में डॉ.अर्चना पाल	155
31	महाराष्ट्राच्या विकासात वसंतराव नाईक यांचे ऐतिहासीक योगदान डॉ. मनिष कान्हा चव्हाण	160
32	Kamala Markandaya's fiction and her Diasporic perspective – The Tales of Cultural Clash and process of Being and Becoming **Dr.Aachal Mundafale**	164
33	Evils of Racism in Gugi wa Thiong'o's 'The River Between' **Sapnil Shankarrao Kalpande**	167
34	पंचायत राज व्यवस्थेच्या विकासात आर. आर. पाटील यांची भूमिका प्रा. साखरे दत्तात्रय यशवंत	169
35	कार्लमार्क्स यांचे तत्त्वज्ञान व साहित्य – एक सिंहावलोकन प्रा.पुरुषोत्तम दि. माळोदे	172
36	पेशवे काळातील शिक्षा डॉ.विजय रामदास तिरपुडे	177
37	Digital India: Opportnites And Challenges **Dr.Subhash Patekar,**	179
38	महदंबा – आद्य मराठी कवयित्री प्रा. डॉ. कल्पना त्र्यं. मेहरे	182
39	भारतातील दारिद्र्याचे कारणे व उपाययोजना प्रा. रविन्द्र सदाशिव बर्वे	185
40	उपभोगता अधिनियम 2019 एक अध्ययन डॉ. संदिप भिमराव डोंगरे	188
41	उपयोजित मराठीची क्षेत्रे आणि विविध कला–कौशल्य,संधी डॉ.चंद्रशेखर सुधाकर देवघरे	195
42	Information communication Technology (ICT) Revolution in library Services in current Education System **Dr.Prashant S. Thakare**	197

B.Aadhar International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor - ((SJIF) -7.675, Issue NO, 271(CCLXXI) B
ISSN : 2278-9308
Fabruary, 2021

Information communication Technology (ICT) Revolution in library Services in current Education System

Dr.Prashant S. Thakare
Saraswati kala Mahavidyalaya Dahihanda, Akola

Abstract

This paper focuses the importance of Information communication Technology (ICT) Revolution in library Services in current Education System. The paper also focus the various roadmap prepared by the government and academic entities to make digital library a well conceived concept among student.

Introduction

Today libraries are shifting their role from the custodian of traditional information resources to the provider of service oriented digital information resources. ICT revolution had changed the traditional libraries in to computerized libraries or automated libraries or more recently into a digital libraries in ICT age right information to the right users at the right time has been the motto of library professionals. ICT has revolutionized the field of library and information services.

The user of digital libraries is the universal users. Thus the digital libraries are attributed to electronic data base and capable of handling Large data and serving users effectively in Resource sharing environments.

in the Practice of Librarianship in this new millennium; a century that is saturated by massive information technology tools. Specifically, some emerging information communication technology tools that are radically reshaping the how libraries access, retrieve, store, manipulate and disseminate information to users are discussed. This presentation will expose how emerging technology tools such as Cloud Computing; QR Code, Screencasting; Mobile Technology - Mass Messaging: (Bulk sms Technology); and Social Media platforms are revolutionizing the practice of librarianship in this 21st century;

Concept of ICT/ Digital Library

Information communication technology is a help to virtual library where information can be stored in electronic format containing texts, images, sound, video, maps, scientific and business data as well as a hypermedia combination of this elements the core of today's Internet and tomorrows Universally accessible digital repositories of all human knowledge.

Digital libraries are organized collections of digital information. They combine the structuring and gathering of information which libraries and archives have always. Done with the digital representation that computer have made possible. Digital information can be accessed rapidly around the world, copies for preservation without error, stored, compactly and searched very quickly. A true digital library also provides the principles governing what is included and how the collection is organized.

Some library users are adopting electronic habits, making increasing use of the new ICT including computers, the Internet, the Web, Intranet, Extranet, and other technologies. As a result, library users are placing new demands on their libraries. They require access to the latest information, updated information resources and access to ICT facilities that they could use in their work.

Use of ICT in libraries enhances user's satisfaction. It provides numerous benefits to library users. Some the benefits are "

- Provide speedy and easy access to information
- Provides remote access to users
- Provides round the clock 24×7 access to users
- Provides access to unlimited information from different sources
- Provides information flexibility to be used by any individual increased flexibility
- Provides increased flexibility
- Facilitates the reformatting and cumbering of data from different sources.

Objective of Digital Library

- To collect, store, organize and access information in digital form.

102

ISSN 2277-8071

J-Gate INDEXED

RESEARCH NEBULA

An International Refereed, Peer Reviewed & Indexed Quarterly Journal in Arts, Commerce, Education & Social Sciences

DOI Prefix 10.22183

Journal DOI 10.22183/Rn

Impact Factor 5.411

Indexed In 52 Databases

SPECIAL ISSUE JULY 2020

INTERNATIONAL E-CONFERENCE

ON

Future Road Map for Health, Fitness & Wellness

30th July to 31st July 2020

Organized by

Department of Physical Education,
Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati,
Maharashtra, India.
NAAC Re-Accredited Grade: A

CODE 232

19.	DR. SAGAR PRALHADRAO NARKHEDE Saraswati Arts College, Dahihanda, Tq. Dist. Akola. sagar_sports14@yahoo.co.in	BENEFITS OF PHYSICAL ACTIVITY IN COVID-19 PANDEMIC SITUATION	101
20.	DR. W KENEDI SINGH Assistant Professor H.V.P.Mandal"s Degree college of Physical Education Amravati, Maharashtra India	RELATIONSHIP OF SELECTED ANTHROPOMETRIC MEASUREMENTS TO BOXING PERFORMANCE	103
21.	SANJAY TIRATHKAR Assistant Professor H. V. P. Mandal's Degree College of Physical Education, Amravati	COMPARATIVE STUDY OF SELECTED PSYCHOLOGICAL VARIABLES BETWEEN THE SPRINTERS AND LONG DISTANCE RUNNERS	106
22.	DR. YOGESH S. NIRMAL Assistant Professor D.C. P. E. Amravati	RELATIONSHIP OF SELECTED MOTOR FITNESS COMPONENTS WITH PERFORMANCE OF SWIMMERS	110
23.	MR. GELEK WANGCHUK B.P.E, B.P.Ed, M.P.Ed, (pursuing), H.V.P.M's, Degree College of Physical Education Amravati, Maharashtra MR.LALMUANAWMA SAILO B.P.E, B.P.Ed, M.P.Ed, (pursuing), H.V.P.M's, Degree College of Physical Education Amravati, Maharashtra	COMPARISON OF SELECTED MOTOR FITNESS COMPONENTS AND SKILL PERFORMANCE OF SOCCER PLAYERS PRACTICED IN REGULAR AND SEVEN-A-SIDE PLAY FIELD	113
24.	DR. UDAY N. MANJRE Associate Professor, Degree College of Physical Education, Amravati. DR. VIJAY V. PANDE Assistant Professor, Degree College of Physical Education, Amravati.	COMPARISON OF FLOOR AEROBICS AND AQUA AEROBICS ON BREATH HOLDING CAPACITY AMONG COLLEGE MALE STUDENTS	116

CODE 232
DAHIHANDA, TQ.DIST.

DOI PREFIX 10.22183
JOURNAL DOI 10.22183/RN
SIF 5.411

RESEARCH NEBULA
An International Refereed, Peer Reviewed & Indexed Quarterly
Journal in Arts, Commerce, Education & Social Sciences

ISSN 2277-8071

RESEARCH PAPER

BENEFITS OF PHYSICAL ACTIVITY IN COVID-19 PANDEMIC SITUATION

DR. SAGAR PRALHADRAO NARKHEDE

Saraswati Arts College,
Dahihanda,
Tq. Dist. Akola.
sagar_sports14@yahoo.co.in

ABSTRACT

A global pandemic caused by the novel corona virus (COVID-19) resulted in restrictions to daily living for human being, including social distancing and closure of city and provincial recreation facilities, parks, gyms, walking tracks and playgrounds. The objective of this study was to find out importance of physical activity during this covid – 19 pandemic situations. Online information was studied for this purpose. Physical activity is strongly associated with well-being of human being during this situation. This study suggests that physical activity is very important during this pandemic situation for the prevention of future chronic health conditions.

Keywords:- *COVID-19, Lockdown, Physical Activity, etc.*

Introduction:-

Due to the corona virus, several countries are facing major lockdown including India. These steps will help to reduce the spread of corona virus. While staying at home, Physical activities will helps you to stay healthy. The World Health Organisation has also emphasis on the importance of physical activity. Staying active is best for your body, mind & spirit especially during this pandemic situations. According to WHO exercising at home also helps you to maintain better health.

Corona virus disease - 19 (COVID-19) spreads throughout the globe and become pandemic. Around the world, extensive social distancing policies are established, restricting people's day by day exercises and governments requesting that individuals remain safe at home.

During this pandemic circumstance individuals have far less chances to be physically active. Moreover, these drastic measures also make it so much simpler to be sedentary at home for longer duration. The effect of this physical inactivity may probably be seen in numerous areas such as health and social, well-being of people all across the globe.

Despite the fact that these social distancing measures are significant and required in this period, for example, presently, our bodies, minds despite everything need physically dynamic and the numerous advantages thereof.

Physical activities may include:-

Sports participation, cycling, Regular Endurance Exercise Like Walking or Jogging or Running, Playing, Dancing, Gardening, House cleaning, Carrying heavy shopping, Active recreation, stair climbing.

Benefits of Physical Activity during the COVID-19 Pandemic: -

There are various benefits of physical activity. These includes: -

- Helps in Strengthening and maintaining your immune system, Helps in support healthy growth and development, Helps in development of fundamental movement skills, Helps in Builds and maintain muscle mass, Helps in Increases oxidative capacity, Helps to maintain independence and functional status, Helps in Delays the onset of dementia, Helps in control blood sugar sensitivity, Helps in control blood pressure, Helps in control body composition
- Reduces high blood pressure, Reduces Weight, Reduces the risk of heart disease, Reduces the risk of diabetes, Reduces the risk of stroke, Reduces the risk of certain cancers, Reduces the risk of depression, Reduces the risk of cognitive decline, reduce the risk of disease in later life.

Impact Factor-7.675 (SJIF) ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

ISSUE No- (CCXCI)291(A)

April -2021

Women's Empowerment Issues and Challenges

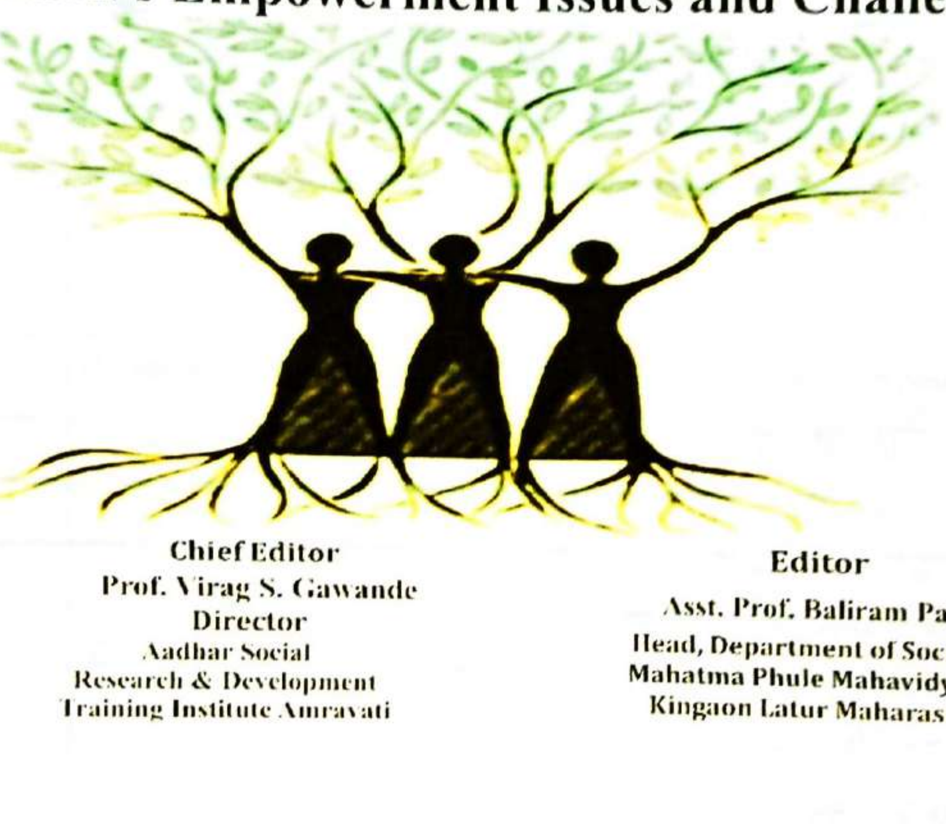

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor
Asst. Prof. Baliram Pawar
Head, Department of Sociology
Mahatma Phule Mahavidyalaya
Kingaon Latur Maharashtra

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

Aadhar Publication

For Details Visit To : *www.aadharsocial.com*

CODE 232

19	Role Of Indian Women In Environment Protection **Dr.Suresh Lamba**	104
20	Women's Education In Women Empowerment And Development India **Dr. Suvarna S. Madar**	111
21	Status Of Women In Indian Society **Dr.Udreshwar Virupaxayya**	117
22	Women's Movement In India **Dashavant Maruti**	122
23	A Research Paper On Industry And Women **Dr.Chandrakant Gundappa Gaikwad**	126
24	Women's Empowerment **Dr.vithalrao Shankarrao Rajole**	130
25	English Literature And Women Empowerment **Dr. Kamya wadhwa**	134
26	Women Empowerment Initiatives In India **Smt. Ashwini a. Kotnis \ Shri. Ankush M. Gondage**	137
27	Fighting Violence Against Women With Special Reference To Anti-Rape Laws: An Analysis **Dr. Nabamita Paulray**	143
28	Role of Media in Women Empowerment **Dr. Manjusha Y. Dhoble**	147
29	Role Of Ict For Promoting Women Empowerment **Dr. Anuj Datt Sharma**	150
30	Dangal, an Inspirational Saga of Women Wrestling **Dr. Surender Singh**	156
31	Empowering women through "Kanyashree Scheme" in West Bengal **Dona Datta**	160
32	महिला सशक्तीकरण आणि भारतातील स्त्रियांना भेडसावणाऱ्या समस्या **प्रा. डॉ. आनंद ज्ञानेश्वर शिंदे**	164
33	महिला सक्षमीकरणाच्या वाटा आणि आपली जबाबदारी **प्रा. डॉ. सतीश गंगाराम ससाणे**	169
34	आधुनिक काळातील महिला व विकास(भारतीय महिलांची विविध काळातील दर्जात्मक स्थिती **डॉ. गणेश ए. पोटे**	171
35	महिला उद्योजकांचे विश्लेषणात्मक अध्ययन **डॉ. प्रमिला हरीदास भुजाडे**	175
36	शैक्षणिक ग्रंथालयातील अध्ययन आणि संशोधनास उपयुक्त प्रेरक उपक्रम **श्री.विठठल विश्वनाथ जाधव/डॉ.विक्रम व्ही. गिरी**	182
37	महिला सक्षमीकरण—एक दृष्टीकोन **डॉ.जाधव राजेश्री अप्पाराव**	188
38	महिलांच्या सामाजिक समस्या **प्रा.डॉ.सौ.रायठक दिपमाला विश्वनाथ**	191

SARASWATI KALA MAHAVIDYALAYA CODE 232

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor - (SJIF) -7.675, Issue NO, 291 (CCXCI) A
ISSN : 2278-9308
April, 2021

आधुनिक काळातील महिला व विकास
(भारतीय महिलांची विविध काळातील दर्जात्मक स्थिती)

डॉ. गणेश ए. पोटे
सरस्वती कला महाविद्यालय, दहिहांडा, ता.जि. अकोला
Email : ganeshpote49@gmail.com (फोन न. 9975759316)

स्त्रीयांची 'चूल आणि मूल' ही प्रतिमा दूर सारून भारतीय राज्यघटनेत स्त्रीयांना समान अधिकार दिलेले आहेत. शिक्षण, नोकऱ्या याबाबतही समानता आहे. असे असुनही स्त्रीला मानव म्हणून स्वतःच्या मनाचे आयुष्य जगता येत नाही. यामुळे पुरुषपनाच्या अहंमपणात असणारे पुरुष आणि स्वतःला दुबळया समजणाऱ्या स्त्रीया यापैकी कोणीही खरे माणुसकीचे आयुष्य जगू शकणार नाही. स्त्रीयांना त्यांची योग्य क्षमता, गुण, कौशल्य, सिद्ध करण्याची संधी मिळणे आवश्यक आहे. यासाठी त्यांना आजच्या काळातील सक्षमीकरणातील अत्यंत आवश्यकता दिसून येते. यासाठी भारतीय महिलांच्या विविध काळातील स्थितीचा आढावा घेणे महत्वाचे आहे.

भारतीय महिलांची विविध काळातील दर्जात्मक स्थिती :

सिंधू संस्कृतितील स्त्रीयांचे स्थान :—

सिंधू संस्कृतीबद्दल हवी तेवढी निश्चित स्वरूपाची माहिती उपलब्ध नाही. याचे कारण उत्खननातून अंदाज लावतांना सिंधू संस्कृती नावाची एक संस्कृती होती. असा कयास इतिहास संशोधक लावतात. या संस्कृतिमध्ये स्त्री ही निर्बंधरहीत मुक्त आणि स्वतंत्र होती. 'मोहेंजोदारों व हडप्पा येथील उत्खननामध्ये मिळालेल्या अवशेषाच्या अभ्यासावरून त्यावेळच्या स्त्री समाज जीवनाची कल्पना येते. स्त्री आणि पुरुष हा भेदभाव न मानता काही अपवाद सोडले तर त्यावेळी सर्वच क्षेत्रातून समान भूमिकेतून लोक वावरत असावेत असे दिसते. त्या काळातील विविध क्षेत्रात जसे – नृत्य संगीत वादन नाटय आणि लेखन यासर्व कला विभागात स्त्रीया भाग घेत होत्या. यावरून त्यांचे जीवन समृद्ध होते असे दिसते. 01

सिंधू संस्कृती नदीच्या खोऱ्यापुरतीच सिमीत नसून ती भारतात दूरवर पसरली होती. सिंधू संस्कृतीमध्ये नदीच्या काठावर शेती केली जात असे. 'सिंधू शहराचा विनाशझाला तरी त्याची संस्कृती मात्र कायम राहिली. सिंधू लोकांची संस्कृती आर्याच्या संस्कृतीपेक्षा श्रेष्ठ होती. आपत्ती आणि विनाशानंतर सहजीवनाचा काळ सुरु झाला. यादरम्यान आर्य संस्कृतीचा त्यावर परिणाम झाला. या दोन मिश्रित संस्कृतिपासून हिंदू संस्कृती निर्माण झाली. 02 असे असले तरी स्त्रीयांची कुटुंब आणि समाजात महत्त्वाची भूमिका होती.

वैदिक काळातील स्त्रीयांची स्थिती :—

इ. स. पूर्व 1750 नंतर आर्यांच्या आक्रमनामुळे सिंधू संस्कृती लोप पावली. आर्यांची जीवन जगण्याची पद्धती म्हणजेच वैदिक संस्कृती अस्तित्वात आली. याकाळात स्त्रीयांमध्ये सर्वात जास्त अंधश्रद्धा दिसून येत होती. आर्यांचा भारतातील मूळ निवासी अनार्य लोकांशी सतत संघर्ष व्हायचा विजयी आर्यांनी येथील मूळ निवासी अनार्य लोकांच्या स्त्रीया पळवून नेल्यात. आर्यांच्या दृष्टीने येथील स्त्रीया परक्या होत्या. म्हणून आर्य येथील मूळ निवासी लोकांना आणि त्यांच्या स्त्रीयांना शुद्र मानीत असत. आर्यांच्या पितृसत्ताक कुटुंबपद्धतीमुळे येथील स्त्रीयाचे महत्त्व कमी होत गेले.

SARASWATI KALA MAHAVIDYALAYA CODE 232 DAHIHANDA, TQ.DIST.AKOLA

DOI PREFIX 10.22183
JOURNAL DOI 10.22183/RN
SIF 7.399

RESEARCH NEBULA
An International Refereed, Peer Reviewed & Indexed Quarterly Journal in Arts, Commerce, Education & Social Sciences

ISSN 2277-8071

RESEARCH NEBULA

An International Refereed, Peer Reviewed & Indexed Quarterly Journal in Arts, Commerce, Education & Social Sciences

SPECIAL ISSUE AUGUST 2021

ONE DAY

INTERNATIONAL E - CONFERENCE

On

COVID-19 PANDEMIC: CHALLENGES, OPPORTUNITIES & SOLUTIONS IN FRONT OF HIGHER EDUCATION

21st August, 2021

Organized by

DEPARTMENT OF PHYSICAL EDUCATION & SPORTS & I.Q.A.C.
SHANKARLAL KHANDELWAL ARTS, SCIENCE & COMMERCE COLLEGE, AKOLA.

ARTS AND SCIENCE COLLEGE, KURHA, AMRAVATI.

SARASWATI KALA MAHAVIDYALAYA, DAHIHANDA, TQ. DIST. AKOLA.

In Collaboration with

PEFI

PHYSICAL EDUCATION FOUNDATION OF INDIA, NEW DELHI.

DOI PREFIX 10.22183
JOURNAL DOI 10.22183/RN
SIF 7.399

RESEARCH NEBULA
An International Refereed, Peer Reviewed & Indexed Quarterly
Journal in Arts, Commerce, Education & Social Sciences

ISSN 2277-8071

One Day International E – Conference On
Covid-19 Pandemic: Challenges, Opportunities & Solutions in Front of Higher Education
on 21st August, 2021 @
S.K. College Akola, AS College Kurha, S.K. Maha Dahihanda & PEFI, New Delhi.

प्रा. डॉ. गणेश आत्माराम पोटे
सहा. प्राध्यापक आणि विभाग
प्रमुख :- समाजशास्त्र,
सरस्वती कला महाविद्यालय
दहीहंडा ताजी अकोला
ganeshpote49@gmail.com

कोविड -19 लॉकडाऊन आणि पर्यावरण

ABSTRACT

पृथ्वीवर वास्तव्य करत असतानाही मानवाने जी आपली बुद्धीची कसब दाखवून या सर्व सृष्टीवर वर्चस्व निर्माण करण्याचा प्रयत्न केला तो निसर्गाने पुन्हा आणून पडल्याचे दिसून आले एक भयंकर महामारी कोरोनाच्या रूपाने मानवांना पाहायला मिळाली मानवाने स्वतःच्या बुद्धीच्या बळावर यांत्रिकीकरणाच्या माध्यमातून पृथ्वीवर वेगवेगळे कारखाने तयार करून त्या माध्यमातून खूप मोठ्या प्रमाणावर प्रदूषण तयार केले आहे ज्यामुळे मानव असंख्य रोगांना बळी पडलेला आहे त्याचाच एक भाग म्हणून कोरोना सुद्धा मानव निर्मित वातावरणाचा चे भाग आहे असे म्हणायला हरकत नाही दि. २४ मार्च २०२० रोजी भारतामध्ये कोरोनाविषाणू च्या पार्श्वभूमीवर लॉक डाऊन ची घोषणा करण्यात आली खऱ्या अर्थाने संपूर्ण भारतामध्ये सर्व क्षेत्रांमध्ये मानव विरहित वातावरण तयार करून केवळ स्वतःच्या घरामध्ये बंदिस्त होणे असा प्रसंग लाडावून काळात पाहायला मिळाला याचे महत्वाचे आणि दूरगामी चांगले परिणाम प्रत्यक्षात दिसून आले

शोधनिबंधाची उद्दिष्टे :-

1) कोरोनाविषाणूचा जगभरातील प्रभाव अभ्यासणे.

२) टाळेबंदी लॉकडाऊनचा विविध प्रदूषणावरील परिणाम अभ्यासणे

३)लॉकडाउन काळातील पर्यावरणात झालेला बदल अभ्यासणे

लॉकडाऊनचा वायु प्रदूषणावरील परिणाम :-

पृथ्वीवर कोरोना विषाणूचे संकट येण्यापुर्वी वायू प्रदूषणामध्ये कधीही घट होताना दिसून आली नाही. कारण यापूर्वी कधीही जगातील सर्व उद्योग व रस्त्यावरील वाहतूक, विमानसेवा एकाच वेळी बंद झाली नाही. लॉकडाऊन मध्ये संपूर्ण कारखाने वाहतूक बंद झाल्याने हवेतील विविध प्रदूषक वायूंचे प्रमाण घटल्याने हवेचा दर्जा उंचावला जाऊन ही शुद्ध होऊ लागली त्यामुळे दिल्ली.सारख्या शहरात हवेचा पीएम स्तर जो ४०० पेक्षा जास्त होता तो १०० ते ११० पीएम पर्यंत खाली आला आश्चर्यजनक होते असे पूर्वी कधीही पडले नव्हते. हवेमध्ये ० ते ५० पीएम इआढळले तर सर्वात चांगली हवामान जाते. ५१ ते १०० हवा ही समाधान कारक मानली जाते. १०१ ते २०० मध्यम, २०१ ते ३०० खराब, ३०१ ते ४०० पीएम हवा अति खराब मानली जाते .४०० पीएम वरील हवा चिंताजनक मानली जाते अशाच प्रकारे भारतातील विविध शहरात वायू प्रदूषणात उल्लेखनीय घट निर्माण झाली उदा. मुंबई शहरात हवा १९९ पीएम वरून ६३ पीएम आढळून आली. पुणे येथे ३१४ पीएम वरून ८० पीएम ठाणे शहरात १०३ पी एम वरून ३६ पीएम पर्यंत प्रदूषण प्रमाण घसरले भारतातील वायू प्रदूषणात निर्णयक घट झाल्याने हवेचा दर्जा उंचावला, हवेची दृष्यता चांगली होऊन वाढली. त्यामुळे पंजाबमधील जालंदर शहरातून हिमालयाच्या बर्फाच्छादित धौलाधार पर्वत रांगा साध्या डोळ्यांनी स्पष्ट दिसू लागल्या. थोडक्यात विविध पर्यावरणीय कायदा कायद्याद्वारे जे शक्य झाले नाही ते कोरोना विषाणूचा प्रसार बंदीसाठी लावण्यात आलेल्या लॉकडाऊन मुळे शक्य झालं. म्हणजेच लॉकडाऊन काळात वातावरणातील हवा शुद्ध होऊ लागली.यामुळे पृथ्वीवरील पृथ्वीवरील पर्यावरण संवर्धनास सुरुवात झाली. थोडक्यात लॉकडाऊनमुळे पर्यावरणावर निश्चितच चांगले परिणाम दिसून आले.

लॉकडाऊनचा जल प्रदूषणावरील प्रभाव :-

नैसर्गिक स्त्रोतांमधील पाण्यामध्ये अनेक त्याज्य पदार्थ मिसळल्यास जलप्रदूषण निर्माण होते जलप्रदूषणामुळे पाण्यातील जीवनचक्र नष्ट होते व ते पाणी पिण्यायोग्य राहत नाही. जलप्रदूषण निर्मितीसाठी प्रमुख कारणीभूत घटक म्हणजे विविध औद्योगिक कारखान्यांमधून बाहेर पडणारे प्रदूषित जल रसायने ,सांडपाणी ,रासायनिक पदार्थ पाण्यात मिसळ आहेत संपूर्ण जगमध्ये बहुतांश राष्ट्र राष्ट्रात टाळेबंदी किंवा लॉकहाऊन जाहीर झाल्यापासून सर्वच औद्योगिक कारखाने बंद झाले आहे. तसेच मानवाचे इतर सर्व व्यवहार ठप्प झाले सर्वांचा परिणाम जल प्रदूषणाच्या पटण्यामध्ये झाला कारण विविध नद्या व जलाशयात कारखान्यांमधून विषारी पाण्याचा पुरवठा बंद झाला व घरगुती व सार्वजनिक सांडपाणी चे प्रमाण वेगाने घटले. भारतातील लॉकडाउन काळात भारतातील प्रमुख नद्यातील पाण्याची गुणवत्ता बाढली आहे. ज्यामुळे जलीय परिस्थिती तंत्र विकसित होण्यास मदत होणार आहे. केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण बोर्डाच्या अनुसार गंगा नदीच्या पाण्यामध्ये ३६ गुणवत्ता मापनापैकी २७ मापनामध्ये पाण्याची गुणवत्ता सुधारली असून हे पाणी